

Milan Filipović

MONITORING SUĐENJA U KRIVIČNIM POSTUPCIMA

PRIRUČNIK ZA NOVINARE

**MONITORING SUĐENJA
U KRIVIČNIM POSTUPCIMA
PRIRUČNIK ZA NOVINARE**

MONITORING SUĐENJA U KRIVIČNIM POSTUPCIMA

PRIRUČNIK ZA NOVINARE

Izdavač

Komitet pravnik za ljudska prava – YUCOM
Kneza Miloša 4, 11103 Beograd
www.yucom.org.rs

Za izdavača

dr Katarina Golubović

Priredio

Milan Filipović

Saradnici

Viktor Gumi, Društvo za pravnu pomoć Tirana (TLAS)
Valza Sadriu, Balkanska grupa za istraživanje javnih politika (BPRG)
Gordana Lonić, Helsinški komitet za ljudska prava RS
Hajdi Sterjova-Simonovik, Helsinški komitet za ljudska prava u Republici Makedoniji

Dizajn i prelom

Dosije studio

Štampa

Dosije studio

Tiraž

100

ISBN 978-86-83209-52-1

Ovaj priručnik je nastao u okviru projekta Osnaživanje izveštavanja o standardima vladavine prava u Srbiji, Makedoniji, Albaniji, Kosovu i Bosni i Hercegovini¹ koji je podržan od strane Inicijative za vladavinu prava Američke advokatske komore (ABA ROLI).

U ovoj publikaciji su isključivo izražene izjave i analize autora i ne odražavaju zvanični stav YUCOM-a, niti su odobreni od strane Doma delegata ili upravnog odbora Američke advokatske komore i ne predstavljaju poziciju ili politiku Američke advokatske komore. Osim toga, ništa u ovoj publikaciji ne treba smatrati pružanjem pravnih saveta u pogledu pojedinačnih slučajeva.

1 Projekat se sprovodi u regionu Zapadnog Balkana u saradnji pet partnerskih organizacija: Komitet pravnik za ljudska prava (YUCOM) – Srbija, Društvo za pravnu pomoć Tirana (TLAS) – Albanija, Helsinški komitet za ljudska prava RS – Bosna i Hercegovina, Balkanska grupa za istraživanje javnih politika (BPRG) – Kosovo i Helsinški komitet za ljudska prava u Republici Makedoniji – Makedonija.

SADRŽAJ

I. UVOD	5
II. SPECIFIČNI IZAZOVI	7
2.1. SRBIJA	7
2.2. MAKEDONIJA	8
2.3. ALBANIJA	9
2.4. KOSOVO	10
2.5. BOSNA I HERCEGOVINA	11
III. SMERNICE ZA IZVEŠTAVANJE	13
1. PRISTUP SUDU	13
2. PRAVNA ODGOVORNOST NOVINARA	16
2.1. UČESTALE POVREDE ZAKONA	17
2.1.1. PRAVNA ZAŠTITA MALOLETNIKA	17
2.1.2. PRETPOSTAVKA NEVINOSTI	18
3. PREGLED KRIVIČNOG POSTUPKA	21
3.1. OPŠTI KRIVIČNI POSTUPAK	22
3.1.1. PODNOŠENJE KRIVIČNE PRIJAVE	22
3.1.2. PREDISTRAŽNI POSTUPAK	22
3.1.3. ODLAGANJE KRIVIČNOG GONJENJA (OPORTUNITET)	23
3.1.4. SPORAZUM O PRIZNANJU KRIVIČNOG DELA	24
3.1.5. ISTRAGA	25
3.1.6. PODIZANJE OPTUŽNICE	26
3.1.7. DOSTAVLJANJE OPTUŽNICE SUDU I DOSTAVLJANJE OPTUŽNICE OKRIVLJENOM	27
3.1.8. ISPITIVANJE OPTUŽNICE	27
3.1.9. PRIPREMNO ROČIŠTE	28
3.1.10. GLAVNI PRETRES	29
3.1.11. IZRICANJE I OBJAVLJIVANJE PRESUDE	30
3.1.12. IZRADA PISMENOG OTPRAVKA ODLUKE	30

3.1.13. POSTUPAK PO PRAVNIM LEKOVIMA	30
3.1.14. ODLUKE DRUGOSTEPENIH SUDOVA	31
3.2. SKRAĆENI KRIVIČNI POSTUPAK	32
3.2.1. DOKAZNE RADNJE	32
3.2.2. OPTUŽENJE	32
3.2.3. ISPITIVANJE OPTUŽNOG AKTA	32
3.2.4. MEDIJACIJA	33
3.2.5. GLAVNI PRETRES	33
3.2.6. IZRICANJE I OBJAVLJIVANJE PRESUDE	33
3.2.7. IZRADA I DOSTAVLJANJE PRESUDE	34
3.2.8. POSTUPAK PO ŽALBI	34
IV. PRAKSA EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA	35
4.1. ALLENET DE RIBEMONT PROTIV FRANCUSKE	36
4.2. PELTEREAU-VILLENEUVE PROTIV ŠVAJCARSKE	37
4.3. BÉDAT PROTIV ŠVAJCARSKE	37
4.4. TOURANCHEAU I JULY PROTIV FRANCUSKE	37
4.5. PINTO COELHO PROTIV PORTUGALIJE	38
4.6. VON HANNOVER PROTIV NEMAČKE	39
4.7. VON HANNOVER PROTIV NEMAČKE BR. 2	39
4.8. AXEL SPRINGER AG PROTIV NEMAČKE	39
4.9. DELFI AS PROTIV ESTONIJE	39
4.10. MTE PROTIV MAĐARSKE	40
4.11. UREĐIVAČKI ODBOR PRAVOJE DELO I ŠTEKEL PROTIV UKRAJINE	40
4.12. STOL PROTIV ŠVAJCARSKE	41
4.13. TIMES 1 I 2 PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA	41

I. UVOD

Priručnik je nastao u okviru projekta „Osnaživanje izveštavanja o standardima vladavine prava u Srbiji, Makedoniji, Albaniji, Kosovu i Bosni i Hercegovini“ radi pružanja podrške novinarima u prevazilaženju izazova koje prete njihovoj nezavisnosti, profesionalizmu i ostvarivanju kontrolne uloge koju bi mediji trebalo da imaju tokom sprovođenja reformi u oblasti vladavine prava. Uslov pozivanja institucija na odgovornost je da one konstantno budu pod budnim okom slobodnih i nezavisnih medija. Ovo je posebno važno u sistemu krivičnog pravosuđa koje ima ne samo represivnu, već i preventivnu ulogu, ulogu koja u velikoj meri zavisi od nivoa poverenja javnosti.

Javnost krivičnih suđenja ima višestruku korist, ne samo za ostvarivanje prava okrivljenih na pravično suđenje, već i za zaštitu, nezavisnost i odgovornost pravosuđa. Sa dobrim razumevanjem krivičnih postupaka i velikom posvećenošću profesionalnom i etičkom izveštavanju, novinari su u položaju da javnosti pruže dragocen uvid u rad pravosuđa. Objektivno i dobro izbalansirano izveštavanje približava pravosuđe građanima, demistifikuje celokupan postupak i doprinosi pojašnjenju da oslobađajuće presude ili blage kazne nisu uvek proizvod korupcije u pravosuđu.

Ponovna izgradnja poverenja javnosti u pravosuđe predstavlja preduslov za uspešnu i održivu reformu vladavine prava i očekivano priključivanje našeg regiona Evropskoj uniji. Značajna prepreka ostvarivanju ovog cilja je porast autoritarnosti i opadanje medijskih sloboda u regionu. Suočeni sa ekonomskim pritiscima, zastrašivanjem i fizičkim napadima, mnogi novinari pribegavaju autocenzuri, dok drugi, kako bi povećali tiraž svojih medija, usvajaju tabloidni pristup izveštavanju, što dovodi do opšteg pada kvaliteta medija i objektivnosti.

II. SPECIFIČNI IZAZOVI

2.1. SRBIJA

U Srbiji je povreda pretpostavke nevinosti najčešća povreda prava koja se čini neadekvatnim izveštavanjem u medijima. Ova rasprostranjena pojava ozbiljno narušava poverenje javnosti u pravosuđe, ostavljajući građane u uverenju da su oslobađajuće presude ili blage kazne proizvod korupcije. Dodatni problem leži u činjenici da su često upravo predstavnici izvršne vlasti ti koji krše zakon, pre ili nakon hapšenja osumnjičenih lica u medijski praćenim slučajevima koji su u vezi sa korupcijom i/ili organizovanim kriminalom. Ovakvi slučajevi se često završavaju oslobađajućim presudama što ostavlja prostor za spekulacije da tužilaštvo preuranjeno pokreće postupke, bez dovoljno prikupljenih dokaza i pod političkim pritiskom izvršne vlasti.

Pritvor protiv optuženog se često određuje zbog „uznemirenja javnosti“ koje može ugroziti nesmetano i pravično vođenje krivičnog postupka. Paradoksalno, ali „uznemiravanje javnosti“ je često izazvano upravo izveštavanjem tabloidnih medija kojim se povređuje pretpostavka nevinosti. Pravosuđe je to koje na kraju snosi odgovornost za naknadu štete zbog nezakonito određenog pritvora, dok oni koji povređuju pretpostavku nevinosti ne osećaju nikakve stvarne posledice. Zvanični izveštaji Vlade govore o uspešnom sprovođenju mera u Akcionom planu za Poglavlje 23 u cilju suzbijanja ove veoma rasprostranjene pojave.² Međutim, nije teško doći do informacija da ovim povodom nadležno Ministarstvo kulture i informisanja nije pokrenulo nijedan prekršajni postupak protiv medija koji neadekvatno izveštavaju u poslednje tri godine.³ Kao posledica činjenice da nadležni organi retko pokreću postupak predviđen zakonom, uprkos rasprostranjenosti ove pojave, javljaju se i inicijative za propisivanje povrede pretpostavke nevinosti kao krivičnog dela koje bi bilo kažnjivo zatvorom.

Međutim, često to nije samo sredstvo za vršenje političkog pritiska, već pre svega sredstvo za povećanje tiraža medija. Često se povređuju prava maloletnika i socijalno ugroženih osoba koje su osumnjičene kao učinioci krivičnih dela. Ova lica nemaju dovoljno sredstava za vođenje parničnog postupka zbog povrede časti i ugleda pred Višim sudom u Beogradu, koji je isključivo nadležan za medijske sporove. Vredno je napomenuti da novi Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, koji stupa na snagu krajem 2019. godine, izričito zabranjuje pružaocima besplatne pravne pomoći pružanje iste u slučajevima parničnih tužbi za naknadu štete zbog povrede časti i ugleda, čime se

2 Ministarstvo kulture i informisanja, Odgovor na Zahtev za pristup informacijama od javnog značaja, dostupan u YUCOM arhivi.

3 Savet za sprovođenja Akcionog plana za Poglavlje 23, Izveštaj broj 2/2018 o sprovođenju Akcionog plana za Poglavlje 23, Beograd, jul 2018. godine, aktivnost 1.1.6.7, str. 54.

ograničava pristup pravdi za žrtve povrede pretpostavke nevinosti koji nisu u mogućnosti da priušte usluge pravnog zastupanja.

2.2. MAKEDONIJA

Senzacionalizam je u protekloj deceniji bio glavno obeležje novinarstva i medija u Makedoniji. Ovakav pristup saopštavanju vesti dovodi do ozbiljnog kršenja prava optuženih i/ili žrtava, ali predstavlja i ozbiljnu povredu novinarskih standarda i načela vladavine prava.

Najčešće se krše pravo na privatnost optuženih/žrtava i pretpostavka nevinosti optuženih i osumnjičenih u postupku.

Senzacionalizam je propagandno sredstvo koje je koristila prethodna vlast kako bi pokazala da navodno vodi ozbiljnu borbu protiv korupcije i kriminala. Nakon pokretanja i okončanja postupaka protiv određenih članova prethodne vladajuće stranke postalo je očigledno da su ove akcije, koje su bile propraćene medijskim senzacionalizmom, predstavljale politički progon protivnika ili prikrivanje sopstvenih krivičnih dela.

Tokom ovog perioda, nezavisnost i objektivnost medija u Makedoniji su bili ozbiljno ugroženi. Deo pokrenutih krivičnih postupaka protiv pripadnika prethodne vlade, kao i takozvane „bombe“ navode na zaključak da su širenje propagande i senzacionalizma od strane određenih medija bili dobro plaćeni sredstvima vlade i političkih stranaka. O nepovoljnom položaju medija izveštavano je u skoro svakom godišnjem izveštaju Evropske komisije, kao i u izveštajima nezavisnih međunarodnih organizacija koje prate nivo transparentnosti, nezavisnosti i objektivnosti medija.

Takođe, za vreme prethodne vlade imali smo mnoge primere progona malog broja nezavisnih medija i novinara od strane vladajuće većine, svojevrsnog disciplinovanja novinara i medija tužbama za uvredu i klevetu. Ove tužbe su, bez sumnje, usvajane od strane suda koji je nametao ogromne iznose naknade štete za navodno kršenje ugleda i časti političara-tužioca.

Bilo je čak i slučajeva krivičnog gonjenja novinara koji nisu delili stavove prošle vlade i koji su pokušavali da putem istraživačkog novinarstva otkriju skrivene ilegalne aktivnosti stranke koja je u to vreme bila na vlasti. Primer ovoga je osuda novinara Tome Kezharovskog na zatvorsku kaznu zbog navodnog otkrivanja identiteta zaštićenog svedoka u krivičnom postupku. Prema rečima Kezharovskog, pravi razlog osude protiv njega je bilo istraživanje koje je on sproveo.

Neuspešna istraga smrti novinara i urednika nedeljnika „Focus“ predstavlja crnu tačku i legitimno baca sumnju na učešće političara koji su bili na vlasti u vreme smrti ovog istaknutog novinara.

Ovakav odnos medija i novinara ozbiljno je uticao na razumevanje sudskih postupaka i stvaranje javnog mnjenja i stvorio je posledice koje se i dalje osećaju

i nekoliko godina nakon pada režima. Iako je u situaciji sa medijima postignut izvestan napredak u protekle dve godine, nakon što je prethodni režim srušen, nezavisnost medija je i dalje krhka, a objektivnost izveštavanja je narušena senzacionalizmom i neadekvatnim izveštavanjem.

Sa druge strane, prema izjavama novinara, zatvaranje institucija i sudskih vlasti i nedostatak adekvatnih informacija u medijima, ostavlja prostor za razvoj spekulativnih priča koje još uvek ne podržavaju pravilno i efikasno izveštavanje u skladu sa standardima vladavine prava

2.3. ALBANIJA

Sloboda štampe i pretpostavka nevinosti su obe od presudne važnosti za demokratiju, u tome što prva drži javnost informisanom, a druga štiti prava optuženog. U Albaniji su mediji i komunikacije u svim oblastima prošli značajnu evoluciju, a odnos između javnosti i informacija se promenio. Sa razvojem društvenih mreža i medija na Internetu, sada se generiše kontinuirani tok informacija u pogledu kojeg javnosti i medijima moraju biti pružene smernice. Ljudi ne traže informacije, već čekaju da im se informacije daju. Tako je evoluirao pojam „javnost“. Obezbeđivanje javnog pristupa sudnicama se više ne smatra dovoljnim za „javnost“ donošenja odluka. Stanje javnosti podrazumeva pristupačnost, što zauzvrat zahteva emitovanje jednostavnih, razumljivih i tačnijih informacija najširem mogućem broju osoba.

Sudije i tužioci moraju garantovati vođenje postupka u skladu sa principom vladavine prava, pretpostavkom nevinosti, pravičnim presuđivanjem i pravilom da pravdu donosi samo sud.

Kako onda pravda funkcioniše pod takvim visokim pritiskom interesa javnosti i medija? U Albaniji tužilac vodi predistražni postupak, te je odgovoran za objavljivanje informacija dobijenih tokom istrage koja prethodi suđenju, pa je dužnost tužilaštva da slučaj objavi javnosti i da garantuje principe fer krivičnog gonjenja i pretpostavke nevinosti. Informacije koje se nude za objavljivanje obično su informacije opšte vrste, bez ikakvih dokaza, i njima se štite sve strane u postupku, uključujući svedoke, a da ne pominjemo žrtve i osumnjičene u predmetima visokog javnog interesa, što se meri od slučaja do slučaja kroz primenu principa proporcionalnosti.

Mediji kroz monitoring, informisanje i široko pokrivanje, pružaju javnosti sliku o stvarnosti u kojoj oni žive i izvan nje, čine pravdu svojim saveznikom kroz objavljivanje informacija o kršenju i zloupotrebama zvaničnika i različitih institucija. To je najbolji deo, ali s druge strane, prevazilaženje granica informacija ili neprecizne informacije ponekad vode do katastrofalnih posledica u životu pojedinca ili u društvu.

Naučene lekcije i predstojeći izazovi u Albaniji:

- ▶ Albanski pravosudni organi bi trebalo da objasne principe, izbore i strategije svog funkcionisanja u duhu „otvorene države“;
- ▶ Potrebno je podizati svest o uticaju i značaju komunikacije, posebno u slučajevima visokog nivoa;
- ▶ Dijalog između medija i pravnog sistema mora biti kontinuiran, naročito, u vremenu bez „krize“, jer je tada lakše rešiti „krizu“ kada ona zaista dođe;
- ▶ Pravni sistem mora da postigne dogovor o strategiji komunikacije u krivičnom postupku, tj. kada, u kojoj meri, od koga i kome treba pružiti informacije; Potrebno je potom držati se ove strategije i širiti poruku o njenoj osnovi i prirodi;
- ▶ Albanski pravni sistem mora da garantuje princip vladavine prava, pravično gonjenje i pretpostavku nevinosti.

2.4. KOSOVO

Na Kosovu, najveći povod zabrinutosti u pogledu izveštavanja medija o pitanjima vladavine prava je nedovoljno znanje novinara o krivičnom pravu i nedostatak odgovarajućih informacija o posledicama koje proizlaze iz netačnog i pogrešnog izveštavanja.

Na osnovu analize odluka Saveta za štampu Kosova i Nezavisne komisije za medije, povrede u medijskom izveštavanju o krivičnim predmetima nastaju zbog nedostatka jasnog razumevanja faza krivičnog postupka i principa krivičnog zakona.

Problemi uključuju otkrivanje imena i ličnih podataka pojedinaca u ranim fazama istrage, kao i iznošenje ličnih zaključaka o određenim osobama koje su se na nezakonit ili sličan način obogatile ali bez pružanja dokaza kojim bi bile potkrepljene te tvrdnje. Ovo je rezultat niske svesti novinara o osnovnim krivičnim principima kao što je činjenica da se u Republici Kosovo formalno smatra da je pojedinac pod istragom samo kada tužilaštvo odluči da pokrene postupak protiv tog pojedinca i samo onda kada je krivična istraga još uvek u toku i nije završena konačnom odlukom.⁴

Povrede u slučajevima pretpostavke nevinosti, pogrešnog imenovanja osumnjičenih i optuženih i, uz to, iznošenje zaključka da je određeno lice izvršilac krivičnog dela predstavljaju teške povrede medija u izveštavanju.⁵

Problemi su takođe identifikovani sa tretmanom maloletnika optuženih za krivična dela, u kojim slučajevima su objavljene informacije mogle otkriti identitet

4 Vidi: http://presscouncil-ks.org/wp-content/uploads/2018/10/vendim_KMSHK_683-2018.pdf

5 Vidi: http://presscouncil-ks.org/wp-content/uploads/2018/07/vendim_KMSHK_647-2018.pdf

maloletnika optuženih za krivično delo, što predstavlja direktni prekršaj Kodeksa za štampu Kosova.⁶

Još jedno kontroverzno pitanje na Kosovu je mešanje u privatnost ljudi o kojima mediji izveštavaju. Poslednji i najrelevantniji slučaj ovog tipa je kršenje privatnosti protiv lica uključenih u optužnicu za prevaru sa spiskom veterana OVK, za koje se navodi da su osobe navodno nezakonito stekle status veterana. U tom slučaju otkriveno je više od 19.000 ličnih podataka pojedinaca, uključujući i lični broj.⁷

Takva kršenja medija podrazumevaju nedostatak znanja novinara o posledicama koje mogu nastati zbog ovog posebnog načina izveštavanja. Zatim, kršenja poput otkrivanja tajnosti postupka, identiteta zaštićenih ili anonimnih svedoka i slično i dalje prolaze bez kazni.

Takođe se dešava da su iskazi zaštićenog svedoka dati iza zatvorenih vrata otkriveni medijima. Pokrenuta je i istraga protiv advokata koji je osumnjičen da je ime zaštićenog svedoka objavio medijima. U ovom slučaju, dok su mediji izveštavali o istrazi protiv advokata, oni su ponovo objavljivali ime zaštićenog svedoka zbog otkrivanja čijeg identiteta je sam advokat bio pod istragom.

Pored rizika bavljenja krivičnim posledicama, nekoliko novinara nije upoznato sa Savetom za štampu Kosova koji uređuje štampane medije i Nezavisna komisija za medije koja reguliše pružaoce audio-vizuelnih i radio-usluga.

2.5. BOSNA I HERCEGOVINA

Glavni problem koji se pojavljuje u izveštavanju o sudskim procesima i postupcima koji su u fazi krivičnog gonjenja ili istrage su predrasude i subjektivnost novinara, ali i subjektivnost medija uopšte tokom izveštavanja o toj temi. Takođe, značajna prepreka u verodostojnom izveštavanju je nepoznavanje pravnih termina, zbog toga reporteri nisu u stanju da materijal prilagode čitaocima i opštoj javnosti. Ključna stvar u izveštavanju je odgovarajuća kvalifikacija postupka i znanja o pravnim stvarima.

Nedostatak znanja u medijima koji je vidljiv kroz izveštavanje preči kršenjem profesionalnih standarda i etičkog kodeksa profesije i dovodi do kršenja pretpostavke nevinosti i otkrivanja identiteta maloletnika. Između ostalog, novinari nisu upoznati ni sa svojim pravima i obavezama.

Osnovna obaveza novinara je da teže da pravovremeno i blagovremeno izveštavaju i da to postižu služeći se profesionalnim i etičkim standardima.

6 Vidi: http://presscouncil-ks.org/wp-content/uploads/2017/12/vendim_KM-SHK_575-2017.pdf

7 Vidi: <https://kallxo.com/prokuroria-nis-hetimet-per-publikimin-e-listave-te-veteraneve/>

Izveštavanje sa suđenja: „Mediji su preuzeli skandal i nacionalnu retoriku u meri u kojoj je pravo javnosti na istinito obaveštavanje na osnovu tačnih i potpunih informacija ugroženo.“

Sudski novinari bi trebalo da se vode najvišim profesionalnim etičkim standardima i trebalo bi da poznaju pravila i zakone koje primenjuje sud. Svi sudski predmeti se uglavnom nalaze unutar zatvorenih sistema i nije lako dobiti informacije unutar određenog vremenskog okvira; pravna terminologija i procedure su komplikovane i zahtevaju pojašnjenje. Rad sudskih novinara koji izveštavaju o ratnim zločinima u BiH još je teži zbog uznemirujućih svedočenja događaja kojima su sami bili svedoci tokom rata.

Mirela Huković-Hodžić: „Mi smo samo novinari, a ne pravni eksperti“. Jezik sudskih novinara bi trebalo da bude razumljiv javnosti, da razjasni zašto je sudska odluka ili postupak upravo ono što jeste. „Bez emocija i predrasuda“

Imamo situaciju da se često zaboravlja da bi novinari trebalo da osumnjičenog i optuženog tretiraju kao nevinu osobu u izveštavanju, sve dok ih sud ne proglasi krivim. Da bi novinari izbegli ovu elementarnu grešku, važno je koristiti jasnu i tačnu terminologiju koja definiše status osobe u krivičnom postupku. Pretpostavka nevinosti je sastavni deo prava na pravično suđenje. Shodno tome, mišljenja i informacije koje se odnose na krivični postupak treba preneti samo ako to ne stvara predrasude o pretpostavci nevinosti osumnjičenog ili optuženog.

Dodatni problem u procesu izveštavanja je politički uticaj na medije i novinare, koji proizvodi pristrasno i senzacionalističko izveštavanje. Na objektivnost izveštavanja utiče faktor vlasništva medijskih kuća, novina, kao i to ko ih finansira.

U Bosni i Hercegovini postoje četiri pravna sistema i paralelno funkcionišu. Posledica ovoga je dovođenje građana u situaciju pravne nesigurnosti. Problem postaje još veći ako se uzme u obzir položaj lica osuđenih u predmetima ratnih zločina. Za iste ili slična krivična dela, razlika u kaznama može biti do 20 godina, u zavisnosti od toga koji sud je sproveo postupak.

III SMERNICE ZA IZVEŠTAVANJE

1. PRISTUP SUDU

Krivična suđenja su uglavnom otvorena za javnost uz nekoliko izuzetaka. Naime, javnost je uvek isključena na pripremnom ročištu i na saslušanju na kojem se donosi odluka o sporazumu o priznanju krivice. U posebnom slučaju, javnost može biti isključena na zahtev javnog tužioca prilikom saslušanja okrivljenog saradnika ili osuđenog saradnika.

Javnost se može isključiti po službenoj dužnosti ili na predlog stranke ili branioca sa dela suđenja ili celog suđenja radi zaštite interesa nacionalne sigurnosti, javnog reda i morala, interesa maloletnika, privatnosti učesnika u postupku i drugih opravdanih interesa u demokratskom društvu. Važno je napomenuti da odluka o isključenju javnosti mora biti obrazložena i objavljena. Ova odluka se može osporiti samo po žalbi na presudu ili rešenja koja odgovara presudi.

Novinari nisu obavezni da najavljuju svoje prisustvo suđenjima, ali to može biti korisno budući da sudovi obično premeštaju ročišta u veće sudnice zbog povećanog interesovanja javnosti.

Postoje primeri kada je pristup sudnici neopravdano uskraćen zbog male veličine sudnice⁸, praksa je međutim da se novinarima omogućava da stoje i onda kada u sudnici nema dovoljan broj stolica. Poseban primer su posebna odeljenja Višeg suda u Beogradu koja imaju posebne prostorije za medije koje su fizički odvojene od sudnice. Iako to obično nije slučaj, u zavisnosti od postupajućeg sudije, od novinara se može tražiti da se predstavi, kaže u kom svojstvu prisustvuje suđenju i priloži važeću ličnu kartu radi indentifikacije. Prisustvo novinara može zatim biti uneto i u sudski zapisnik.⁹

Pošto su suđenja otvorena za javnost, novinarima akreditacija obično nije neophodna, osim ukoliko ne žele da snime audio i/ili video snimke ili fotografiju

-
- 8 Ovo je bio slučaj prilikom saslušanja načelnika generalštaba Ljubiše Dikovića u parnici za naknadu štete zbog povrede časti i ugleda koju je vodio protiv Nataše Kandić, predsednice Fonda za humanitarno pravo, a u vezi sa njenim navodima da je on komandovao jedinicima Vojske Jugoslavije koje su tokom bombardovanja 1999. godine počinile ratne zločine na Kosovu.
- 9 U pojedinim slučajevima monitori YUCOM-a su nailazili na neprijatnosti i udaljavanje iz sudnice nakon saopštavanja da su u sudnici u ulozi monitora, uprkos prethodnoj najavi predsedniku suda i redovnoj komunikaciji sa potparolom suda.

unutrašnjost zgrade suda. Fotografisanje, audio i video snimanje na ročištima u cilju javnog prikazivanja snimka obavlja se po odobrenju predsednika suda, uz prethodno pribavljenu saglasnost predsednika veća, sudija i pisanog pristanka stranaka i učesnika snimljene radnje i nakon razmatranja interesovanja javnosti, interesa postupka, privatnosti i bezbednosti učesnika u postupku.¹⁰

Dokumenti u sudskim postupcima, kao što su optužni akt u krivičnom ili tužba u parničnom postupku, predstavljaju dokumente od javnog značaja, čije kopije se mogu zatražiti na osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja. U zavisnosti od obima tražene dokumentacije, izrada i dostavljanje kopija može potrajati,¹¹ a odgovor na zahtev u skladu sa odredbama Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja može biti odbijen.¹² Na odluku kojom se odbija zahtev za pristup informacijama od javnog značaja se može uložiti žalba Povereniku za pristup informacijama od javnog značaja. Međutim, ovo nezavisno telo ne raspolaže sa dovoljno kapaciteta da u zakonskom roku od 30 dana obradi veliki broj žalbi koje pristižu, što može smanjiti upotrebnu vrednost informacije koja se traži.

Da li će sud ili tužilaštvo biti u mogućnosti da odgovori na zahtev novinara može zavisi i od vrste podataka koji se unose u sudsku bazu podataka prilikom zavođenja predmeta.¹³ Veoma je važno da zahtev bude upućen na pravu adresu, kao i da bude što precizniji, kako bi se smanjila mogućnost dobijanja netačnog ili nepotpunog odgovora. U nekim slučajevima zbog velikog obima tražene dokumentacije može biti omogućen samo neposredan uvid u sudu ili tužilaštvu, ali bez mogućnosti fotografisanja dokumenata zbog zaštite podataka o ličnosti.

Podaci o ličnosti sadržani u ovim dokumentima se uklanjaju u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti podataka o ličnosti.¹⁴ U praksi, obim i tehnički kvalitet ano-

10 Više na: <http://www.treci.os.sud.rs/images/Razno/OstInterniAkti/Uputstvo%20o%20akreditaciji%20novinara.pdf>

11 Zahtev za slobodan pristup informacijama od javnog značaja se može postaviti pismeno (poštom i imejlom) ili usmeno na zapisnik, Rok za odgovor je 15 dana od dana prijema zahteva, a iz opravdanih razloga se može produžiti najviše do 40 dana. Novinari su u skladu sa Zakonom oslobođeni plaćanja naknade troškova izrade traženog dokumenta.

12 Zakon o slobodnog pristupu informacijama od javnog značaja, čl. 13, „Organ vlasti neće tražiocu omogućiti ostvarivanje prava na pristup informacijama od javnog značaja ako tražilac zloupotrebljava prava na pristup informacijama od javnog značaja, naročito ako je traženje nerazumno, često, kada se ponavlja zahtev za istim ili već dobijenim informacijama ili kada se traži preveliki broj informacija.“

13 Sud tako neće biti u mogućnosti da odgovori na pitanje vezano za krivične postupke koji se vode protiv novinara budući da se za iste ne vodi poseban upisnik, niti je sudska baza podataka pretraživa po profesiji okrivljenih.

14 Vrhovni kasacioni sud, Pravilnik o zameni i izostavljanju (pseudonimizaciji/anonimizaciji) podataka u sudskim odlukama, dostupan na: <https://>

nimizacije se može razlikovati od slučaja do slučaja. U nekim situacijama usled neadekvatne obrade dokumenata anonimizirani podaci mogu i dalje ostati vidljivi, dok u drugim situacijama prekomernom anonimizacijom tekst traženog dokumenta može izgubiti svoj smisao i vrednost za novinare.¹⁵ Poverenik za pristup informacijama od javnog značaja je dao svoj načelni stav po pitanju anonimizacije presuda,¹⁶ navodeći da ne postoji generalni odgovor i da obim uklanjanja podataka o ličnosti zavisi od konkretnog slučaja i odmeravanja interesa između prava javnosti da zna i zaštite prava na privatnost ili drugog legitimnog prava i interesa.

Vraćanje izgubljenog poverenja građana u pravosudni sistem, kroz transparentniji rad institucija i uvid u njihov rad, preduslov je uspešne reforme pravosuđa.¹⁷ Pokušaj da se tradicionalna zatvorenost institucija promeni u praksi je bio samo delimično uspešan, te je tek manji deo sudova i tužilaštava otvorio posebne kancelarije za odnose sa javnošću i komunikaciju sa medijima.¹⁸ Osobe zadužene za odnos sa javnošću su često zadužene i za odgovaranje na zahteve na pristup informacijama od javnog značaja, što u praksi može dovesti i do kašnjenja u odgovoru na te zahteve.

Informacije o radu sudova i tužilaštava često nisu dostupne ni putem njihovih internet prezentacija, s obzirom da se obim, kvalitet i ažuriranost dostupnih informacija razlikuje od slučaja do slučaja, a ponekad nisu dostupne čak ni aktuelne kontakt informacije.¹⁹ Informator o radu takođe može biti koristan, ali često ne

www.vk.sud.rs/sr-lat/pravilnik-o-zameni-i-izostavljanju-pseudonimizaciji-anonimizaciji-podataka-u-sudskim-odlukama

- 15 Ovo je bio slučaj kada je Agencija za borbu protiv korupcije neosnovano izostavila veliki broj podataka iz izveštaja o gradonačelniku Beograda Siniši Malom u svom odgovoru na zahtev Mreže za istraživanje kriminala i korupcije (KRIK). Vidi: <https://www.krik.rs/sabic-agencija-neosnovano-prikrila-podatke-o-malom/>
- 16 Vidi: <https://www.poverenik.rs/sr-yu/pristup-informacijama2/praksa/odluke-i-mi%C5%A1ljenja-poverenika/mi%C5%A1ljenja-poverenika/povred%D0%B0-priv%D0%B0tnosti/1780-anonimizacija-presuda.html>
- 17 Viši sud u Valjevu, Strategija za komunikacije i odnose sa javnošću: „Građani će bolje razumeti kako sud funkcioniše, zašto se određene aktivnosti preduzimaju, kakve su njihove uloge i odgovornosti. Takođe, građani će bolje razumeti (pravna i druga) ograničenja koja utiču na rad suda. Ako su građani dobro informisani i upućeni, manja je i verovatnoća da na njih utiče netačno i senzacionalističko izveštavanje medija.“
- 18 Prema istraživanju CRTA-e tek je 17% sudova obuhvaćenih uzorkom imalo kancelarije za odnose sa javnošću i komunikaciju sa medijima. Više na: <http://crt.rs/wp-content/uploads/2018/10/Otvorenost-pravosudnih-organa-u-Srbiji-i-regionu-u-2017.godini.pdf>
- 19 Osnov za ujednačavanje prakse u ovom pogledu već postoji, te da su izrađene Smernice za izradu veb prezentacija organa državne uprave, kao i Uputstvo za izradu informatora o radu državnih organa.

sadrži sve neophodne informacije, pa čak ni ime i kontakt osobe zadužene za pristup informacijama od javnog značaja.²⁰

Tok predmeta, baza sudskih predmeta²¹ dostupna javnosti, nudi vrlo ograničene informacije zbog zaštite privatnih podataka, te se unošenjem naziva suda i broja predmeta, može videti datum kada je postupak započet, datum sledećeg zakazanog pretresa, podnesci i ako je doneta odluka ili je podneta žalba nadležnom sudu. Imena učesnika, uključujući članove sudskog veća i tužioca, nisu dostupna javnosti. Ograničene liste zakazanih suđenja u slučajevima koji su stekli veću pažnju javnosti su nekada dostupne na internet stranicama suda²² ili se na zahtev upućen osobi zaduženoj za odnose sa javnošću mogu biti dostavljene putem imejla.

2. PRAVNA ODGOVORNOST NOVINARA

Sudski postupci protiv novinara i medija se mogu pokretati na osnovu nekoliko različitih zakona. Novinari mogu krivično odgovarati za uvredu²³, iznošenje ličnih i porodičnih prilika²⁴, neovlašćeno objavljivanje i prikazivanje tuđeg spisa, portreta i snimka²⁵, povredu tajnosti postupka²⁶, izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti²⁷ i rasnu i drugu diskriminaciju²⁸. Novinari ne snose odgovornost u slučaju prenošenja izjava državnih organa.²⁹ U sudskom upisniku se ne vode podaci o profesiji optuženih u krivičnim postupcima, te nije moguće dobiti informaciju o tome koliko se novinara na godišnjem nivou suočava sa krivičnim gonjenjem.

Međutim od kada je 2013. godine kleveta dekriminalizovana, stiče se utisak da su tužbe za naknadu štete zbog povrede časti i ugleda najčešći pravni postupak koji se pokreće protiv novinara i medija. Ove tužbe često podnose javni zvaničnici kao sredstvo pritiska na one koji javno iznose kritike na njihov rad.³⁰ Specijalizacija sudija u Višem sudu u Beogradu bi trebalo da bude

20 Vidi: <https://www.bg.vi.sud.rs/files/INFORMATOR%20O%20RADU%20-%2010-08-2018.pdf>

21 Vidi: <https://tpson.portal.sud.rs/tposvs/>

22 Vidi: <http://www.ni.vi.sud.rs/najava-sudjenja>

23 Krivični zakonik („Sl. glasnik RS“, br. 85/2005, 88/2005 – ispr., 107/2005 – ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 i 94/2016), čl. 170. stav 2.

24 Ibid., čl. 172. stav 2.

25 Ibid., čl. 145.

26 Ibid., čl. 337.

27 Ibid., čl. 317.

28 Ibid., čl. 387.

29 Zakon o javnom informisanju i medijima („Sl. glasnik RS“, br. 83/2014, 58/2015 i 12/2016 – autentično tumačenje), čl. 116.

30 Vidi: <https://pescanik.net/kako-visoki-sudovi-u-srbiji-dosoljavaju-gusenje-slobode-izrazavanja/>

korisna za brzo i pravično suđenje, međutim prosečno vreme od podnošenja tužbe do prvostepene presude još uvek iznosi oko godinu ipo dana.³¹ U slučaju vođenja više istovremenih parničnih postupaka, ovo može predstavljati značajan ekonomski pritisak na nezavisne i slobodne medije, posebno na one koji izveštavaju o slučajevima korupcije.

Zakon o javnom informisanju i medijima propisuje prekršajnu odgovornost za glavnog i odgovornog urednika u slučaju kršenja pretpostavke nevinosti,³² zabrane govora mržnje³³ i zaštite maloletnika.³⁴ Broj ovih prekršaja se međutim samo povećava, budući da nadležni organi retko pokreću prekršajne postupke. Samim tim izostaje prekršajna odgovornosti i sankcije koje imaju preventivnu ulogu. Istim Zakonom je propisano da se informacije o krivičnom postupku u toku mogu objavljivati samo ako su iznete na glavnom pretresu ili su pribavljene u skladu sa Zakonom o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja.³⁵

Posebno zabrinjavajuće je i pitanje čestog odavanja informacija iz istraga. Ovaj problem pogoršavaju sama tužilaštva koja ne demantuju lažne vesti u kojima su navedena kao izvor. Iako je formalno postignut određeni napredak, nedostatak komunikacije između sudova, tužilaštava, advokata i medija i dalje predstavlja veliku prepreku u izveštavanju o krivičnim postupcima, a novinari ukazuju da se praksa u tom pogledu još više pogoršava što dovodi do daljeg opadanja kvaliteta izveštavanja.

2.1 UČESTALE POVREDE ZAKONA

2.1.1. PRAVNA ZAŠTITA MALOLETNIKA

Zakonom o javnom informisanju i medijima propisano je da maloletnik ne može biti učinjen prepoznatljivim u informacijama koje mogu ugroziti njegovo pravo ili interes.³⁶ Ova zabrana se primenjuje naročito u slučajevima gde su maloletnici počinioци, žrtve, svedoci zločina ili su pokušali samoubistvo. U medijskoj praksi, lica maloletnika su zamućena i njihova imena se prikazuju samo u inicijalima. Ova praksa nije uvek dovoljna da identitet maloletnika ostane nepoznat, budući

31 Novinari između slobode i odgovornosti – analiza sudske prakse u oblasti javnog informisanja, NDNV, 2018, str. 23, dostupno na: <http://www.ndnv.org/wp-content/uploads/2017/12/NOVINARI-IZME%C4%90U-SLO-BODE-I-ODGOVORNOSTI-NDNV.pdf>

32 Zakon o javnom informisanju i medijima („Sl. glasnik RS“, br. 83/2014, 58/2015 i 12/2016 – autentično tumačenje), čl. 73.

33 Ibid., čl. 75.

34 Ibid., čl. 77.

35 Ibid., čl. 74.

36 Ibid., čl. 77.

da druge objavljene informacije takođe mogu dovesti do otkrivanja njegovog identiteta.

Novinari bi trebalo da posvete posebnu pažnju u manjim zajednicama gde su uzrast i inicijali maloletnika dovoljni za otkrivanje identiteta. Neke od uobičajenih problema su objavljivanje slike prebivališta maloletnika, otkrivanje identiteta članova porodice, prijatelja, škole, razreda, zamućenje lica bez moduliranja glasa u video snimcima, objavljivanje krštenice itd. U jednom primeru, identitet maloletne žrtve seksualnog napada navodno je sakriven otkrivanjem samo njenog imena i prvim slovom prezimena. Kasnije, u istom članku, mediji su otkrili celo ime majke žrtve.

Zaštita maloletnika se takođe proteže na zaštitu njihove privatnosti i porodičnog života, a mediji bi trebalo da vode računa o tome da njihovo pravo na privatnost ne prestaje da postoji samo zato što su njihovi roditelji poznati javnosti. Pravilnik o zaštiti prava maloletnika u oblasti pružanja medijskih usluga³⁷ direktno zabranjuje emitovanje medijskih programa koji se odnose na materinstvo, očinstvo, starateljstvo, hraniteljstvo ili usvajanje konkretnog maloletnika. Ova odredba je propisana kao direktna posledica čestih kršenja prava u popularnim rialiti emisijama koje se bave ovim temama. Primeri ovih i sl. TV emisija koje krše prava maloletnika mogu se naći u Izveštaju o zaštiti prava maloletnika koji je objavilo Regulatorno telo za elektronske medije (REM)³⁸.

REM, koji je nadležan za sprovođenje ovih zabrana, bio je predmet oštre kritike, naročito zbog neaktivnosti u vezi sa učestalim kršenjima u rialiti emisijama. U svom Izveštaju o zaštiti prava maloletnika, regulatorno telo tvrdi da su se sve dosadašnje preduzete mere pokazale neefikasnim i da postoji evidentan porast u broju prekršaja, a zbog nemogućnosti REM-a da izriče novčane kazne. Vredi napomenuti da REM ipak može pokrenuti prekršajne postupke protiv medija koji krše prava maloletnika, a koji mogu rezultirati novčanim kaznama.

2.1.2. *PRETPOSTAVKA NEVINOSTI*

Pravo na pretpostavku nevinosti je garantovano našim Ustavom³⁹ i Evropskom konvencijom o ljudskim pravima⁴⁰ i Zakonikom o krivičnom postupku⁴¹. Zakonom o javnom informisanju i medijima predviđeno je da se niko ne sme označiti kao izvršilac krivičnog dela, proglašen krivim ili odgovornim u medijima pre

37 Vidi: https://www.paragraf.rs/propisi/pravilnik_o_zastiti_prava_maloletnika_u_oblasti_pruzanja_medijskih_usluga.html

38 Vidi: <http://rem.rs/uploads/files/izvestaji-o-nadzoru/Izve%C5%A1taj%20o%20za%C5%A1titi%20maloletnika%2C%20Ceca%2C%20sa%20ubacenom%20preporukom.pdf>

39 Ustav Republike Srbije, čl. 34, st. 3.

40 Evropska konvencija o ljudskim pravima, čl. 6, st. 2.

41 Zakonik o krivičnom postupku, čl. 3.

donošenja pravnosnažne sudske odluke⁴². Kako se u Zakonu navodi svrha takve zabrane je zaštita ljudskog dostojanstva, kao i nezavisnosti, ugleda i nepristrasnosti suda ili drugih nadležnih organa. Pravo optuženog da se smatra nevinim je sastavni deo njihovog prava na pravično suđenje i važno je za nesmetano i pravično vođenje krivičnog postupka.

Sa druge strane, pošto javnost takođe ima pravo da bude obaveštena o pitanjima vezanim za krivični postupak, ova dva prava često mogu doći u sukob. Kršenje pretpostavke nevinosti često se dešava u slučajevima objavljivanja medijskih izveštaja o aktuelnim hapšenjima uz neprikladne izjave javnih zvaničnika i video snimke koji prikazuju sam trenutak hapšenja. Situacije u kojima se uhapšena lica čiji identitet se otkriva u medijima, na kraju oslobađaju krivične odgovornosti su relativno česte. U ovakvim situacijama, kršenje pretpostavke nevinosti se koristi radi sticanja političkih poena u borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala, ali i kao sredstvo za političke sukobe. S obzirom na značaj ovog problema, Vlada je usvojila i Kodeks ponašanja u kojem se navodi da je poštovanje pretpostavke nevinosti dužnost svih članova vlade.⁴³

Jedan od očiglednih primera kontinuiranog kršenja pretpostavke nevinosti je serija medijskih izveštaja o nestanku i ubistvu pevačice Jelene Marjanović iz Beograda. Ono što ističe ovaj primer je dugo trajanje medijskog izveštavanja koje je gotovo bez prekida trajalo od nestanka Marjanovićeve u aprilu 2016. godine. U slučaju Marjanović pretpostavka nevinosti je prekršena više puta protiv više različitih osoba, uključujući muža žrtve, svekra, svekrvu i druge osobe, često uz povredu njihove privatnosti, kao i privatnosti 7-godišnje ćerke žrtve. Ovom problemu doprinosilo je i odavanje informacija iz tužilaštva, kao i nedostatak spremnosti tužilaštva da demantuje lažne vesti koje su se pozivale na navodne izvore iz tužilaštva. U ovom i sličnim slučajevima, mediji su često objavljivali i informacije i slike koje su očigledno poticale od tužilaštva ili policije, tj. fotografija s mesta zločina i informacije sa obdukcije, a da ni jedna od nadležnih institucija nije reagovala.

Pretpostavku nevinosti često krše i osobe koje nisu javni funkcioneri, poput novinara koji žele da podignu rejting svojih medija. Posledice povrede pretpostavke nevinosti međutim ostaju i onda kada neko lice na kraju bude oslobođeno krivične odgovornosti, budući da je u svojoj zajednici stigmatizovano kao izvršilac teškog zločina. Osoba koju su mediji unapred osudili za silovanje, pedofiliju ili ubistvo deteta više nikada ne može imati normalan život u zajednici. Demanti ili

42 Zakon o javnom informisanju i medijima, čl. 73.

43 Vidi: Izveštaj o poštovanju Kodeksa ponašanja članova Vlade i poslanika o granicama dozvoljenosti komentarisanja sudskih odluka i postupaka, Komitet pravnika za ljudska prava – YUCOM, maj 2018, dostupan na: <http://www.yu-com.org.rs/wp-content/uploads/2018/06/Izve%C5%A1ta-o-po%C5%A1tovanju-Kodeksa-o-pona%C5%A1anja-%C4%8Dlanova-Vlade-o-granicama-dozvoljenosti-komentarisanja-sudskih-odluka-i-postupaka.pdf>

III. PREGLED KRIVIČNOG POSTUPKA

Pisanje jasne, kompletne, razumljive i precizne vesti nije moguće bez davanja odgovora na pet novinarskih pitanja: ko, šta, gde, kada i zašto. Suština novinarskog posla je u odgovoru na pitanje zašto, koji nije moguće dati bez adekvatnog poznavanja pravnih pojmova koji se koriste u sudnici. Novinari moraju dobro poznavati uloge učesnika u postupku, njihova prava i obaveze, faze postupka i mnoga druga pitanja na koje odgovore mogu naći u relevantnom materijalnom i procesnom zakonodavstvu. U pitanju su pre svega: Krivični zakonik⁴⁴, Zakonik o krivičnom postupku⁴⁵, Zakon o izvršenju krivičnih sankcija⁴⁶, kao i drugi zakoni.⁴⁷

Nedostatak konteksta je jedan od glavnih problema u izveštavanju medija o krivičnim postupcima. Neretko je izveštavanje fokusirano samo na spektakularna hapšenja osumnjičenih praćena povredom pretpostavke nevinosti i na presude kojima se ista lica oslobađaju ili se dosuđuju kazne blaža od očekivanih. Veliki izazov u kontinuiranom praćenju suđenja u krivičnim postupcima je njihova dužina, budući da suđenja čak i za jednostavnija krivična dela mogu trajati godinama. Posledica je pad poverenja građana u pravosuđe i skretanje pažnje sa mnogobrojnih problema sa kojima se pravosuđe suočava u svom radu i koja zahtevaju ozbiljan pristup reformama.

Samo sa dobrom pripremom i predznanjem, ali i konsultacijama sa pravnicima ili advokatima je moguće objektivno i kvalitetno izveštavanje i prevođenje formalnog i strogog jezika pravnih normi na jezik koji će biti razumljiv širokom krugu građana do kojih ove informacije moraju dopreti. Razumevanje suštinskih proble-

44 Krivični zakonik („Sl. glasnik RS“, br. 85/2005, 88/2005 – ispr., 107/2005 – ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 i 94/2016), dostupno na: https://www.paragraf.rs/propisi/krivnici_zakonik.html

45 Zakonik o krivičnom postupku, („Sl. glasnik RS“, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 i 55/2014), dostupno na: https://www.paragraf.rs/propisi/zakonik_o_krivicnom_postupku.html

46 Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, („Sl. glasnik RS“, br. 55/2014), dostupno na: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_izvrsenju_krivicnih_sankcija.html

47 Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije, Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine, Zakon o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela, Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima, Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, itd.

ma u funkcionisanju pravosuđa koji između ostalog dovode do dugog trajanja postupaka preduslov je podrške građana za reforme koje će pravosuđu doneti ne samo garancije nezavisnosti već i odgovornosti i tu je uloga medija presudna. U nastavku sledi skraćeni pregled Zakonika o krivičnom postupku:

3.1.1 OPŠTI KRIVIČNI POSTUPAK

3.1.1. PODNOŠENJE KRIVIČNE PRIJAVE⁴⁸

Državni i drugi organi, pravna i fizička lica prijavljuju krivična dela za koja se goni po službenoj dužnosti, o kojima su obaveštena ili za njih saznaju na drugi način, pod uslovima predviđenim zakonom ili drugim propisom.⁴⁹

Krivična prijava se podnosi nadležnom javnom tužiocu, pismeno, usmeno ili drugim sredstvom.

Ako je krivična prijava podnesena policiji, nenadležnom javnom tužiocu ili sudu, oni će prijavu primiti i odmah dostaviti nadležnom javnom tužiocu.⁵⁰

3.1.2. PREDISTRAŽNI POSTUPAK

Javni tužilac rukovodi predistražnim postupkom.

Radi vršenja ovlašćenja, javni tužilac preduzima potrebne radnje radi gonjenja učinilaca krivičnih dela.

Javni tužilac može naložiti policiji da preduzima određene radnje radi otkrivanja krivičnih dela i pronalaženja osumnjičenih. Policija je dužna da izvrši nalog javnog tužioca⁵¹, kao i da ga o preduzetim radnjama redovno obaveštava.⁵²

48 Krivičnu prijavu može podneti bilo ko, uključujući i dete i lice lišeno poslovne sposobnosti. Ona nema propisanu formu, ali je preporučljivo da bude napisana čitko, jasnim jezikom i da sadrži sve podatke neophodne za postupanje javnog tužilaštva poput kontakt informacija oštećenih, svedoka, osumnjičenog i sl. Podnošenje krivične prijave se često neopravdano poistovećuje sa pokretanjem krivičnog postupka, koji se pokreće optužnim predlogom, optužnicom ili privatnom tužbom. Krivičnu prijavu naročito ne treba mešati sa privatnom krivičnom tužbom sa kojom se pokreće postupak u slučajevima koje se ne gone po službenoj dužnosti, npr. krivično delo Uvreda (čl. 170 KZ) i Laka telesna povreda (čl. 122 KZ).

49 Zakonik o krivičnom postupku, čl. 280, st. 1.

50 Ibid., čl. 281, st. 1, 3.

51 U izveštavanju medija se često mešaju nadležnosti i odgovornosti tužilaštva i policije.

52 Zakonik o krivičnom postupku, čl. 285, st. 1–3.

3.1.3. ODLAGANJE KRIVIČNOG GONJENJA (OPORTUNITET)⁵³

Javni tužilac može odložiti krivično gonjenje za krivična dela za koja je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina, ako osumnjičeni prihvati jednu ili više od sledećih obaveza:

1. Da ukloni štetnu posledicu nastalu izvršenjem krivičnog dela ili da naknadi pričinjenu štetu;
2. Da na račun propisan za uplatu javnih prihoda uplati određeni novčani iznos, koji se koristi za humanitarne ili druge javne svrhe;
3. Da obavi određeni društvenokorisni ili humanitarni rad;
4. Da ispuni dospele obaveze izdržavanja;
5. Da se podvrgne odvikavanju od alkohola ili opojnih droga;
6. Da se podvrgne psihosocijalnom tretmanu radi otklanjanja uzroka nasilničkog ponašanja;
7. Da izvrši obavezu ustanovljenu pravnosnažnom odlukom suda, odnosno poštuje ograničenje utvrđeno pravnosnažnom sudskom odlukom.

U naredbi o odlaganju krivičnog gonjenja javni tužilac će odrediti rok u kojem osumnjičeni mora izvršiti preuzete obaveze, s tim da rok ne može biti duži od godinu dana. Nadzor nad izvršenjem obaveza obavlja poverenik iz organa uprave nadležnog za poslove izvršenje krivičnih sankcija, u skladu sa propisom koji donosi ministar nadležan za poslove pravosuđa.

Ako osumnjičeni u roku izvrši obavezu, javni tužilac će rešenjem odbaciti krivičnu prijavu i o tome obavestiti oštećenog.⁵⁴

.....

53 U praksi se najčešće od osumnjičenog zahteva samo da uplati određeni iznos za humanitarne svrhe, što oštećene dovodi u situaciju da moraju da pokreću poseban parnični postupak za naknadu štete, te ih izlaže ne samo dodatnim troškovima, već i mogućnosti da će bez krivične presude izgube spor. Ono što nažalost najčešće izostaje, čak i u slučajevima nasilnih krivičnih dela motivisanih mržnjom, je i podvrgavanje osumnjičenih psihosocijalnom tretmanu radi otklanjanja uzroka nasilničkog ponašanja. Od oštećenog se ne traži pristanak, već se samo obaveštava o odbacivanju krivične prijave. Ovaj institut je preuzet iz anglosaksonskog prava i koristi se samo za lakša krivična dela sa ciljem smanjenja velikog broja nagomilanih predmeta tužilaštva koje raspolaže sa ograničenim ljudskim i materijalnim kapacitetima.

54 Zakonik o krivičnom postupku, čl. 283, st. 1–3.

3.1.4. SPORAZUM O PRIZNANJU KRIVIČNOG DELA⁵⁵

Sporazum o priznanju krivičnog dela javni tužilac i okrivljeni mogu zaključiti od donošenja naredbe o sprovođenju istrage pa do završetka glavnog pretresa.⁵⁶

Sporazum o priznanju krivičnog dela sačinjen u pisanom obliku javni tužilac podnosi do potvrđivanja optužnice – sudiji za prethodni postupak, a nakon potvrđivanja optužnice – predsedniku veća.⁵⁷

Ako ovlašćeno lice nije postavilo imovinskopravni zahtev javni tužilac će ga pre zaključenja sporazuma pozvati da podnese zahtev.⁵⁸

O sporazumu o priznanju krivičnog dela odlučuje sudija za prethodni postupak, a ako je sporazum podnet sudu nakon potvrđivanja optužnice – predsednik veća.

Odluka o sporazumu o priznanju krivičnog dela donosi se na ročištu na koje se pozivaju javni tužilac, okrivljeni i njegov branilac.⁵⁹

Sud će presudom prihvatiti sporazum o priznanju krivičnog dela i oglasiti okrivljenog krivim, ako za to postoje uslovi⁶⁰ ili će rešenjem odbiti sporazum o priznanju, ako za to postoje zakonski uslovi.⁶¹

Protiv rešenja kojim se sporazum o priznanju krivičnog dela odbacuje ili odbija, žalba nije dozvoljena.⁶²

Protiv presude kojom je prihvaćen sporazum o priznanju krivičnog dela lica može se u roku od osam dana od dana dostavljanja presude izjaviti žalba.⁶³

55 Ovaj institut poput prethodnog odlaganja krivičnog gonjenja (oportunitet) takođe vodi rasterećivanju pravosuđa i smanjenju troškova. Osnovna razlika je u tome što se u slučaju oportuniteta krivična prijava odbacuje dok se u slučaju sporazuma donosi presuda koja ulazi u kaznenu evidenciju. Problem u primeni ovog instituta leži u tome što se često izriču kazne koje su preblage ili se ne izriče kazna zatvora, što oštećenom ne daju adekvatnu satisfakciju.

56 Zakonik o krivičnom postupku, čl. 313, st. 1.

57 Ibid., čl. 313, st. 3.

58 Ibid., čl. 313, st. 6.

59 Ibid., čl. 315, st. 1–2.

60 Ibid., čl. 317.

61 Ibid., čl. 318.

62 Ibid., čl. 319, st. 2.

63 Ibid., čl. 319, st. 3.

3.1.5. ISTRAGA⁶⁴

Istraga se pokreće naredbom nadležnog javnog tužioca.

Naredba o sprovođenju istrage donosi se pre ili neposredno posle prve dokazne radnje koju su preduzeli javni tužilac ili policija u predistražnom postupku, a najkasnije u roku od 30 dana od dana kada je javni tužilac obavešten o prvoj dokaznoj radnji koju je policija preduzela.⁶⁵

Naredba o sprovođenju istrage dostavlja se osumnjičenom i njegovom braniocu, ako ga ima, zajedno sa pozivom odnosno obaveštenjem o prvoj dokaznoj radnji kojoj mogu prisustvovati.⁶⁶

Istragu sprovodi nadležni javni tužilac.⁶⁷

Javni tužilac je dužan da braniocu osumnjičenog uputi poziv da prisustvuje saslušanju osumnjičenog, odnosno da osumnjičenom i njegovom braniocu uputi poziv, a oštećenog obavesti o vremenu i mestu ispitivanja svedoka ili veštaka.⁶⁸

Ako poziv osumnjičenom i njegovom braniocu nije dostavljen u skladu sa odredbama ovog zakonika, odnosno ako se istraga vodi protiv nepoznatog učinioca, javni tužilac može preduzeti ispitivanje svedoka ili veštaka samo po prethodnom odobrenju sudije za prethodni postupak.⁶⁹

Ako lice kome je upućen poziv, odnosno obaveštenje o dokaznoj radnji nije prisutno, radnja se može preduzeti i u njegovom odsustvu.⁷⁰

Kada nađe da je stanje stvari u istrazi dovoljno razjašnjeno javni tužilac će doneti naredbu o završetku istrage koju će dostaviti osumnjičenom i njegovom braniocu, ako ga ima, i obavestiće oštećenog o završetku istrage.⁷¹

Ako javni tužilac ne završi istragu protiv osumnjičenog u roku od šest meseci, a kada je reč o krivičnom delu za koje je posebnim zakonom određeno da postupaju javno tužilaštvo posebne nadležnosti u roku od jedne godine, dužan

64 U fazi istrage je često odavanje poverljivih informacija, te mediji često objavljuju informacije i slike koje očigledno potiču od tužilaštva ili policije, tj. fotografija s mesta zločina i informacije sa obdukcije, dok adekvatne reakcije nadležnih institucija izostaju.

65 Zakonik o krivičnom postupku, čl. 296, st. 1 i st. 2.

66 Ibid., čl. 297, st. 1.

67 Ibid., čl. 298, st. 1.

68 Ibid., čl. 300, st. 1.

69 Ibid., čl. 300, st. 6.

70 Ibid., čl. 300, st. 7.

71 Ibid., čl. 310, st. 1.

je da obavesti neposredno višeg javnog tužioca o razlozima zbog kojih istraga nije okončana.⁷² Neposredno viši javni tužilac dužan je da preduzme mere da se istraga okonča.⁷³

Ako javni tužilac po završetku istrage odustane od krivičnog gonjenja obavestiće o tome osumnjičenog i oštećenog.^{74 75}

3.1.6. *PODIZANJE OPTUŽNICE*

Javni tužilac podiže optužnicu kada postoji opravdana sumnja da je određeno lice učinilo krivično delo.⁷⁶

Optužnica se podiže u roku od 15 dana od kada je završena istraga. U naročito složenim predmetima ovaj rok se može na osnovu odobrenja neposredno višeg javnog tužioca produžiti za još 30 dana.⁷⁷

Ako javni tužilac ne podigne optužnicu u roku i ne izjavi da odustaje od krivičnog gonjenja, okrivljeni, njegov branilac i oštećeni mogu u roku od osam dana od dana isteka roka za podnošenje optužnice da podnesu prigovor neposredno višem javnom tužiocu. Ako oštećeni nije obavešten o završetku istrage može da podnese prigovor u roku od tri meseca od dana kada je javni tužilac doneo naredbu o završetku istrage.⁷⁸

Neposredno viši javni tužilac će u roku od 15 dana od dana prijema prigovora doneti rešenje o odbijanju ili usvajanju prigovora. Protiv rešenja javnog tužioca nije dozvoljena žalba ni prigovor. Rešenjem kojim usvaja prigovor javni tužilac će izdati obavezno uputstvo nadležnom javnom tužiocu da u određenom roku koji ne može biti duži od 30 dana podigne optužnicu.⁷⁹

Ako prikupljeni podaci o krivičnom delu i učiniocu pružaju dovoljno osnova za optuženje, optužnica se može podići i bez sprovođenja istrage.⁸⁰

72 Ibid., čl. 310, st. 2.

73 Ibid., čl. 310, st. 3.

74 Ibid., čl. 310, st. 4.

75 Veoma često se dešava da oštećena u ovoj fazi povuče svoj iskaz. U 70% slučajeva nasilja u porodici, optužbe su odbijene jer je oštećena prestala da sarađuje sa tužilaštvom.

76 Zakonik o krivičnom postupku, čl. 331, st. 1.

77 Ibid., čl. 331, st. 2.

78 Ibid., čl. 331, st. 3.

79 Ibid., čl. 331, st. 4.

80 Ibid., čl. 331, st. 5.

3.1.7. *DOSTAVLJANJE OPTUŽNICE⁸¹ SUDU I DOSTAVLJANJE OPTUŽNICE OKRIVLJENOM*

Optužnica se podnosi veću nadležnog suda.⁸²

Odmah po prijemu optužnice veće će ispitati da li je optužnica propisno sastavljena, pa ako ustanovi da nije, vratiće je tužiocu da u roku od tri dana ispravi nedostatke. Iz opravdanih razloga, na zahtev tužioca, veće može produžiti ovaj rok.

Ako javni tužilac propusti rok, veće će rešenjem odbaciti optužnicu, a u slučaju da privatni tužilac propusti pomenuti rok, smatraće se da je odustao od gonjenja i optužba će rešenjem biti odbijena.

Optužnicu koja je propisno sastavljena predsednik veća dostavlja okrivljenom koji je na slobodi bez odlaganja, a ako se nalazi u pritvoru – u roku od 24 časa od prijema optužnice, a u naročito složenim predmetima u roku od najviše tri dana od dana prijema optužnice.

Ako je protiv okrivljenog određen pritvor rešenjem veća, optužnica se predaje okrivljenom prilikom njegovog hapšenja, zajedno sa rešenjem o određivanju pritvora.

3.1.8. *ISPITIVANJE OPTUŽNICE*

Veće će ispitati optužnicu u roku od 15 dana od isteka roka za podnošenje odgovora na optužnicu.

Kad veće utvrdi da je potrebno bolje razjašnjenje stanja stvari da bi se ispitala osnovanost optužnice, narediće da se istraga dopuni, odnosno sprovede ili da se prikupe određeni dokazi.

Javni tužilac će, u roku od tri dana od dana kad mu je saopštena odluka veća, doneti naredbu o dopuni, odnosno sprovođenju istrage, a privatni tužilac će, u roku od 30 dana od dana saopštenja odluke, prikupiti dokaze. Veće može na zahtev tužioca iz opravdanih razloga produžiti ovaj rok.

Ako javni tužilac propusti rok, dužan je da o razlozima propuštanja obavesti neposredno višeg javnog tužioca, a u slučaju da privatni tužilac propusti pomenuti rok, smatraće se da je odustao od gonjenja i optužba će rešenjem biti odbijena.⁸³

81 Optužnicu ne treba mešati sa optužnim predlogom. Optužni predlog je naziv optužnog akta koji se koristi u skraćenom krivičnom postupku, odnosno u postupku za krivična dela za koja je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do 8 godina zatvora.

82 Zakonik o krivičnom postupku, čl. 333 st. 1.

83 Ibid., čl. 337, st. 1, 3–5.

Ispitujući optužnicu, veće može odlučiti da ima uslova za obustavu postupka⁸⁴ ili odbijanje optužbe.⁸⁵

Ako ne donese rešenje o obustavi ili odbijanju optužbe veće će rešenjem potvrditi optužnicu.⁸⁶

Sva rešenja donesena u postupku ispitivanja optužnice moraju biti obrazložena.⁸⁷

Protiv rešenja o obustavi i odbijanju optužbe žalbu može izjaviti tužilac, a protiv rešenja o potvrđivanju žalbu može izjaviti okrivljeni.⁸⁸

3.1.9 PRIPREMNO ROČIŠTE

Predsednik veća odmah posle prijema potvrđene optužnice i spisa predmeta započinje pripreme za glavni pretres.

Pripreme za glavni pretres obuhvataju održavanje pripremnog ročišta, određivanje glavnog pretresa i donošenje drugih odluka koje se odnose na upravljanje postupkom.⁸⁹

Predsednik veća će odrediti pripremno ročište najkasnije u roku od 30 dana ako je optuženi u pritvoru, odnosno u roku od 60 dana ako je optuženi na slobodi, računajući od dana prijema potvrđene optužnice u sud.⁹⁰

Ako je oštećeni prisutan, može podneti imovinskopravni zahtev, a ako nije prisutan, predsednik veća će pročitati taj zahtev, ako je podnet.⁹¹

Izuzetno, ako je optužnica podignuta za krivično delo za koje je propisana kazna zatvora do dvanaest godina i ako predsednik veća smatra da s obzirom na prikupljene dokaze, sporna činjenična i pravna pitanja ili složenost predmeta održavanje pripremnog ročišta nije potrebno, naredbom će odrediti glavni pretres.⁹²

Ako tužilac odustane od optužbe pre početka glavnog pretresa, predsednik veća će o tome obavestiti sva lica koja su bila pozvana na glavni pretres i rešenjem će obustaviti krivični postupak i dostaviti ga strankama, braniocu i oštećenom.⁹³

84 Ibid., čl. 338.

85 Ibid., čl. 339.

86 Ibid., čl. 341, st. 1.

87 Ibid., čl. 342.

88 Ibid., čl. 343.

89 Ibid., čl. 344, st.s 1 i 2.

90 Ibid., čl. 346, st. 1.

91 Ibid., čl. 349, st. 2.

92 Ibid., čl. 346, st. 3.

93 Ibid., čl. 361.

3.1.10. GLAVNI PRETRES

Predsednik veća pre završetka pripremnog ročišta naredbom određuje dan, čas i mesto održavanja glavnog pretresa.

Ako pripremno ročište nije održano, predsednik veća odrediće glavni pretres najkasnije u roku od 30 dana ako je optuženi u pritvoru, odnosno u roku od 60 dana ako je optuženi na slobodi, računajući od dana prijema potvrđene optužnice u sud.

Ako u roku ne odredi glavni pretres, predsednik veća će o razlozima zbog kojih glavni pretres nije određen obavestiti predsednika suda, koji će preduzeti potrebne mere da se glavni pretres odredi. U slučaju trajnije sprečenosti predsednika veća da iz opravdanih razloga odredi glavni pretres, predsednik suda će dodeliti predmet drugom predsedniku veća.⁹⁴

Poziv optuženom mora se dostaviti tako da između dostavljanja poziva i dana glavnog pretresa ostane dovoljno vremena za pripremanje odbrane, a najmanje osam dana. Za krivična dela za koja se može izreći kazna zatvora od deset godina ili teža kazna, vreme za pripremanje odbrane iznosi najmanje petnaest dana. Na zahtev optuženog ili na zahtev tužioca, a po pristanku optuženog, ovi rokovi se mogu skratiti.

Oštećenog koji se ne poziva kao svedok, sud će u pozivu obavestiti da će se glavni pretres održati i u njegovom odsustvu, a da će se njegova izjava o imovinskopравnom zahtevu pročitati. Oštećeni će se upozoriti i na to da će se, ako ne dođe, smatrati da neće da produži krivično gonjenje, ako javni tužilac odustane od optužbe.

Oštećeni kao tužilac i privatni tužilac upozoriće se u pozivu da će se, ako na glavni pretres ne dođu, niti pošalju punomoćnika, smatrati da su odustali od optužbe.

Optuženi, svedok i veštak upozoriće se u pozivu na posledice nedolaska na glavni pretres.^{95 96}

Kada je to zbog važnih razloga opravdano, predsednik veća može, na predlog stranaka i branioca ili po službenoj dužnosti, odložiti naredbom početak glavnog pretresa najduže do 30 dana. O odlaganju će se odmah obavestiti sva lica koja su pozvana na glavni pretres, kao i predsednik suda.⁹⁷

94 Ibid., čl. 353, st. 1–3.

95 Ibid., čl. 355, st. 4–6.

96 Jedan je od mogućih razloga odlaganja glavnog pretresa je nedolaženje veštaka. Tako u jednom slučaju u kojem je YUCOM vršio monitoring, veštak nije došao na glavni pretres skoro godinu dana, pravdajući svoj nedolazak obavezama na drugim suđenjima, bolovanjem i godišnjim odmorom.

97 Zakonik o krivičnom postupku, čl. 360.

Ako na glavni pretres ne dođe oštećeni kao tužilac ili privatni tužilac, niti njihov punomoćnik, koji su uredno pozvani, a izostanak nisu opravdali, veće će rešenjem obustaviti postupak.⁹⁸

Ako je optuženi uredno pozvan, a ne dođe na glavni pretres niti svoj izostanak opravda, veće će narediti da se dovede. Ako se dovođenje ne bi moglo odmah izvršiti, veće će odlučiti da se glavni pretres ne održi i narediti da se optuženi dovede na idući glavni pretres.^{99 100}

3.1.11. IZRICANJE I OBJAVLJIVANJE PRESUDE

Pošto je sud izrekao presudu, predsednik veća će je odmah objaviti.

Ako sud nije u mogućnosti da istog dana po završetku glavnog pretresa izrekne presudu, odložiće objavljivanje presude najviše za tri dana, a u naročito složenim predmetima najviše za osam dana i odrediće vreme i mesto objavljivanja presude.¹⁰¹

3.1.12. IZRADA PISMENOG OTPRAVKA ODLUKE

Presuda koja je objavljena će se pismeno izraditi i dostaviti u roku od 15 dana od dana objavljivanja, a u predmetima gde postupa javno tužilaštvo posebne nadležnosti – u roku od 30 dana od dana objavljivanja.

Izuzetno, u naročito složenim predmetima predsednik veća može zatražiti od predsednika suda da odredi rok u kojem će se presuda pismeno izraditi i dostaviti. Ako presuda nije izrađena i dostavljena u roku, predsednik veća je dužan da o razlozima zbog kojih to nije učinjeno pismeno obavesti predsednika suda koji će preduzeti mere da se presuda što pre izradi i dostavi.¹⁰²

3.1.13. POSTUPAK PO PRAVNIM LEKOVIMA

Protiv presude donesene u prvom stepenu ovlašćena lica mogu izjaviti žalbu u roku od 15 dana od dana dostavljanja prepisa presude. U naročito složenim predmetima, stranke i branilac mogu odmah po objavljivanju presude zahtevati

98 Ibid., čl. 379, st. 2.

99 Ibid., čl. 380, st. 1.

100 Odlaganje glavnog pretresa je često u predmetima u kojima ima više saoptuženih budući da je neophodno obezbediti pristustvo svih njih. Ovo je često i predmet procesnih zloupotreba radi odlaganja suđenja budući da se mere za obezbeđivanje prisustva optuženih moraju primenjivati postepeno od najblaže do najstrožije, pri čemu je određivanje pritvora optuženom najstrožija mera koja se može primeniti samo onda kada su ispunjeni svi zakonski uslovi.

101 Zakonik o krivičnom postupku, čl. 425, st. 1–2.

102 Ibid., čl. 427, st. 1–3.

produženje roka za izjavljivanje. Ako usvoji zahtev predsednik veća može produžiti rok za žalbu najviše za još 15 dana.

Blagovremeno izjavljena i dozvoljena žalba protiv presude odlaže izvršenje presude.¹⁰³

Neblagovremenu, nedozvoljenu ili neurednu žalbu odbaciće rešenjem predsednik veća prvostepenog suda.¹⁰⁴

Primerak žalbe dostaviće prvostepeni sud protivnoj stranci koja može u roku od osam dana od dana prijema žalbe podneti sudu odgovor na žalbu¹⁰⁵

Kada spisi povodom žalbe stignu drugostepenom sudu, dostavljaju se sudiji izvestiocu, a u naročito složenim predmetima, više članova veća mogu biti sudije izvestioci, o čemu odluku donosi predsednik suda.¹⁰⁶

Ako se radi o krivičnom delu za koje se goni po zahtevu javnog tužioca, sudija izvestilac dostavlja spise nadležnom javnom tužiocu koji je dužan da bez odlaganja, a najkasnije u roku od 15 dana, a u slučaju iz čl. 432, st. 2 i 3 ovog zakonika u roku od 30 dana, od dana dostavljanja, razmotri spise, stavi svoj predlog i da ih vrati sudu.¹⁰⁷

3.1.14. ODLUKE DRUGOSTEPENIH SUDOVA

Drugostepeni sud može u sednici veća ili na osnovu održanog pretresa: 1) odbaciti žalbu kao neblagovremenu, nedozvoljenu ili neurednu; 2) odbiti žalbu kao neosnovanu i potvrditi prvostepenu presudu; 3) usvojiti žalbu i ukinuti prvostepenu presudu i uputiti predmet prvostepenom sudu na ponovno suđenje, ili usvojiti žalbu i preinačiti prvostepenu presudu.

Drugostepeni sud će sam presuditi ako je u istom predmetu prvostepena presuda već jedanput ukidana.¹⁰⁸

Drugostepeni sud je dužan da svoju odluku sa spisima dostavi prvostepenom sudu najkasnije u roku od četiri meseca, a ako je optuženi u pritvoru, najkasnije u roku od tri meseca, od dana kada je sudija izvestilac primio spise tog suda sa predlogom javnog tužioca. U naročito složenim predmetima, ovaj rok može se rešenjem predsednika drugostepenog suda produžiti najviše za još 60 dana, a ako je optuženi u pritvoru, najviše za još 30 dana.¹⁰⁹

103 Ibid., čl. 432, st. 1–4.

104 Ibid., čl. 443, st. 1.

105 Ibid., čl. 444, st. 1.

106 Ibid., čl. 445, st. 1.

107 Ibid., čl. 445, st. 3.

108 Ibid., čl. 455, st. 1–2.

109 Ibid., čl. 461, st. 2–3.

3.2. SKRAĆENI KRIVIČNI POSTUPAK¹¹⁰

3.2.1 DOKAZNE RADNJE

Pre nego što odluči da li će podneti optužni predlog ili odbaciti krivičnu prijavu, javni tužilac može u najkraćem mogućem roku preduzeti određene dokazne radnje.¹¹¹

Javni tužilac rukovodi predistražnim postupkom i radi vršenja ovlašćenja preduzima potrebne radnje radi gonjenja učinilaca krivičnih dela. Javni tužilac može naložiti policiji da preduzima određene radnje radi otkrivanja krivičnih dela i pronalaženja osumnjičenih. Policija je dužna da izvrši nalog javnog tužioca, kao i da ga o preduzetim radnjama redovno obaveštava.¹¹²

3.2.2 OPTUŽENJE

Skraćeni postupak pokreće se na osnovu optužnog predloga javnog tužioca ili na osnovu privatne tužbe kada postoji opravdana sumnja da je određeno lice učinilo krivično delo.¹¹³

Ako je krivičnu prijavu podneo oštećeni, a javni tužilac u roku od šest meseci od dana po prijemu prijave ne podnese optužni predlog, niti obavesti oštećenog da je odbacio prijavu, oštećeni ima prava žalbe neposredno višem tužiocu.¹¹⁴

3.2.3 ISPITIVANJE OPTUŽNOG AKTA

Odmah po prijemu optužnog akta sudija pojedinac će ispitati da li je propisno sastavljen, pa ako ustanovi da nije, vratiće ga tužiocu da u roku od tri dana ispravi nedostatke. Iz opravdanih razloga, na zahtev tužioca, sudija može produžiti ovaj rok.

Ako sudija utvrdi da je potrebno bolje razjašnjenje stanja stvari da bi se ispitala osnovanost optužnog akta, narediće da se preduzmu određene dokazne radnje ili da se prikupe određeni dokazi.

Ovlašćeni tužilac će u roku od 30 dana od dana kada mu je saopštena odluka preduzeti određene radnje ili prikupiti određene dokaze. Sudija može na zahtev tužioca iz opravdanih razloga produžiti ovaj rok.¹¹⁵ U slučaju da privatni tužilac propusti pomenuti rok, smatraće se da je odustao od gonjenja i privatna

110 Skraćeni krivični postupak je pojednostavljeni krivični postupak koji se vodi u predmetima u kojima je zaprećena novčana ili kazna zatvora do 8 godina.

111 Zakonik o krivičnom postupku, čl. 499, st. 2.

112 Ibid., čl. 285, st. 1–3.

113 Ibid., čl. 499, st. 1.

114 Ibid., čl. 499, st. 3.

115 Ibid., čl. 501, st. 1, 5–6.

tužba će rešenjem biti odbijena.¹¹⁶ U ovoj fazi, optužni akt može biti odbačen ili odbijen.¹¹⁷

3.2.4. *MEDIJACIJA*

Pre određivanja glavnog pretresa za krivična dela za koja se goni po privatnoj tužbi, sudija će pozvati privatnog tužioca i okrivljenog da određenog dana dođu u sud radi upoznavanja sa mogućnošću upućivanja na postupak medijacije. Okrivljenom se uz poziv dostavlja i prepis privatne tužbe.

Ako u postupku medijacije dođe do izmirenja privatnog tužioca i okrivljenog i namirenja imovinskopravnog zahteva, privatna tužba se smatra povučenom i sudija donosi rešenje o odbijanju privatne tužbe, a u slučaju neuspešnog okončanja postupka medijacije, sudija će po prijemu obaveštenja o tome odrediti glavni pretres.¹¹⁸

Ako se privatni tužilac ne odazove na uredno dostavljen poziv, a izostanak ne opravda, sudija će rešenjem odbiti privatnu tužbu.

3.2.5. *GLAVNI PRETRES*

Ako sud ne odredi izvođenje dokaznih radnji ili ako ne donese rešenje o odbijanju ili odbacivanju optužnog akta, naredbom će odrediti dan, čas i mesto održavanja glavnog pretresa najkasnije u roku od 30 dana, a ako je određen pritvor, u roku od 15 dana, računajući od dana dostavljanja optužnog predloga, odnosno privatne tužbe okrivljenom.¹¹⁹

Poziv optuženom mora se dostaviti tako da između dostavljanja poziva i dana glavnog pretresa ostane dovoljno vremena za pripremanje odbrane, a najmanje osam dana. Po pristanku optuženog ovaj rok se može skratiti.¹²⁰

3.2.6. *IZRICANJE I OBJAVLJIVANJE PRESUDE*

Po završetku glavnog pretresa, sudija će odmah izreći presudu i objaviti je, uz navođenje bitnih razloga zbog kojih je odluka doneta.¹²¹

116 Ibid., čl. 499, st. 7.

117 Ibid., čl. 501 i 502.

118 Ibid., čl. 505, st. 1–2.

119 Ibid., čl. 504, st. 1.

120 Ibid., čl. 506, st. 5.

121 Ibid., čl. 507, st. 4.

3.2.7. IZRADA I DOSTAVLJANJE PRESUDE

Presuda će se pismeno izraditi i poslati u roku od 15 dana od dana objavljivanja.¹²²

3.2.8. POSTUPAK PO ŽALBI

Protiv presude žalba se može izjaviti u roku od osam dana od dana dostavljanja overenog prepisa presude.

U složenim predmetima, stranke i branilac mogu odmah po objavljivanju presude zahtevati produženje roka za izjavljivanje žalbe. Ako usvoji zahtev, sudija može produžiti rok za izjavljivanje žalbe do 15 dana.¹²³

Kad drugostepeni sud odlučuje o žalbi protiv presude kojom je izrečena kazna zatvora, o sednici veća obavestiće se stranke i branilac, a u ostalim slučajevima, samo ako predsednik veća ili veće nađe da bi prisustvo stranaka bilo korisno za razjašnjenje stvari.¹²⁴

122 Ibid., čl. 507, st. 4.

123 Ibid., čl. 509, st. 1–3.

124 Ibid., čl. 511, st. 1.

IV PRAKSA EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

Evropska konvencija o ljudskim pravima (ESLJP) ima poseban značaj u našem pravnom sistemu, jer je naš Ustav postavlja između zakona i samog Ustava, kako bi se domaći sudovi pridržavali tumačenja Evropskog suda za ljudska prava prilikom donošenja svojih odluka. Rad Evropskog suda za ljudska prava je oblikovao niz pravnih standarda koji su od velikog značaja za slobodu i odgovornost medija.

Među njima, većina standarda naglašava da javni zvaničnici moraju da razviju veći stepen tolerancije prema javnim kritikama¹²⁵, da sloboda izražavanja podrazumeva pravo na izražavanje mišljenja i stavova koji vređaju i šokiraju, kao i pravo na izvesno preterivanje i provokaciju po pitanjima opšteg interesa. U praksi ESLJP naglašava ulogu medija kao čuvara javnog interesa (*watchdog*¹²⁶) koji uživa posebnu zaštitu¹²⁷, navodeći da je takva zaštita obezbeđena novinarima koji u dobroj nameri i u skladu sa novinarskom etikom pružaju pouzdane i precizne informacije¹²⁸. Međutim, takođe se navodi i da profesionalizam novinara ne treba suviše striktno osuđivati, jer to može dovesti do efekta odvratanja¹²⁹. Da bi podstakla javnu raspravu o pitanjima od javnog interesa, ESLJP je ustanovio da sagovornicima treba dati pravo da daju srazmeran odgovor¹³⁰, da je određena

125 Videti: Licens protiv Austrije, predstavka br. 9815/82, 8. jul 1986.; Lepojić protiv Srbije, predstavka br. 13909/05, 6. novembar 2007.; Bodrožić protiv Srbije, predstavka br. 32550/05, 23. jun 2009.; Jerusalem protiv Austrije, predstavka br. 26958/95, 27. Februar 2001.; Birol protiv Turske, predstavka br. 44104/98, 1. jun 2005.

126 Novinari sistematično istražuju nepravilnosti i zloupotrebe moći u sistemu, traže odgovore i razotkrivaju laži, korupciju i zločine elite na vlasti, daju glas žrtvama, izlažu kritičnoj javnosti i pozivaju na odgovornost počinilje tih zloupotreba i na taj način izlažu pritisku civilnog društva i javnog mnjenja institucije nadležne za sankcionisanje.

127 Videti: Observer i Guardian protiv Ujedinjenog Kraljevstva, predstavka br. 13585/88, 26. novembar 1991.

128 Videti: Goodwin protiv Ujedinjenog Kraljevstva, predstavka br. 17488/90, 27. mart 1996.; Fressoz i Roire protiv Francuske, predstavka br. 29183/95, 21. januar 1999.; Bladet Tromsø i Stensaas protiv Norveške, predstavka br. 21980/93, 20. maj 1999.

129 Videti: Yordanova i Toshev protiv Bugarske, predstavka br. 5126/05, 2. oktobar 2012.

130 Videti: Nilsen i Johnsen protiv Norveške, predstavka br. 23118/93, 25. novembar 1999.; Lopes Gomes de Silva protiv Portugalije, predstavka br. 37698/97, 28. decembar 2012.; Prager i Oberschlik protiv Austrije, predstavka br. 11662/85, 23. maj 1991.

mera političke rasprave koja prelazi u privatnu sferu normalna i dopuštena¹³¹ i da sloboda izražavanja uživa veći stepen zaštite u izbornim kampanjama¹³². U praksi, Sud takođe naglašava da vrednosne izjave moraju da se zasnivaju na dovoljnoj činjeničnoj osnovi¹³³ i da, kada je reč o prenošenju govora mržnje, se mora razmotriti kontekst medijskog izveštaja¹³⁴. Kao što je navedeno u brojnim odlukama Evropskog suda za ljudska prava, da bi se ograničila sloboda izražavanja¹³⁵ mora da postoji „goruća socijalna potreba“ i ta potreba mora da bude ubedljivo dokazana¹³⁶. Pored gore navedenih standarda koji su od velikog značaja za slobodu i odgovornost medija, sledi kratak pregled relevantne sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava.

4.1. *ALLENET DE RIBEMONT PROTIV FRANCUSKE*¹³⁷

Slučaj *Alenet de Ribemont protiv Francuske* se odnosi na komentare na konferenciji za novinare na temu budžeta francuske policije. Ministar unutrašnjih poslova, direktor uprave kriminalistike u Parizu i načelnik odeljenja za krivično gonjenje, su izneli svoje komentare u vezi sa istragom koja je bila u toku. Podnosilac predstavke u ovom predmetu je proglašen podstrekačem i saučesnikom u ubistvu poslanika i bivšeg ministra, koji je ubijen ispred kuće podnosioca predstavke. Takve izjave su stvorile sliku u javnom mnjenju da je podnosilac predstavke kriv, a dodatni efekat je bio pritisak na sud u smislu donošenja odluke. Ovaj slučaj je potvrdio stav da se dužnost poštovanja pretpostavke nevinosti primenjuje i na javne zvaničnike, a ne samo na nosioce pravosudnih funkcija.

-
- 131 Videti: Lopes Gomes de Silva protiv Portugalije, predstavka br. 37698/97, 28. decembar 2012.
 - 132 Videti: Bowman protiv Ujedinjenog Kraljevstva, predstavka br. 24839/94, 19. februar 1998.
 - 133 Videti: Pedersen i Baadsgaard protiv Danske, predstavka br. 37698/97, 19. jun 2003.
 - 134 Videti: Jersild protiv Danske, predstavka br. 15890/89, 23. septembar 1994.
 - 135 Videti: Bodrožić protiv Srbije, predstavka br. 32550/05, 23. jun 2009.;
 Lindon, Otchakovsky-Laurens i July protiv Francuske, predstavka br.
 21279/01 i 364487/02, 22. oktobar 2007.
 - 136 Videti: Kobenter i Standards Verlags GMBH protiv Austrije, predstavka br.
 60899/00, 2. februar 2007.; Nilsen i Johnsen protiv Norveške, predstavka
 br. 23118/93, 25. novembar 1999.
 - 137 Videti: Alenet de Ribemont protiv Francuske, predstavka br. 15175/89., 10.
 decembar 1995.

4.2. PELTEREAU-VILLENEUVE PROTIV ŠVAJCARSKE¹³⁸

U ovom slučaju podnosilac predstavke je bio sveštenik koji je bio osumnjičen za seksualno zlostavljanje. Kako su događaji o kojima je reč iz 1991. i 1992. godine, slučaj je zastareo i javni tužilac je morao da prekine krivični postupak. U njegovoj odluci, koja je objavljena, javni tužilac se pozvao na činjenicu da je sveštenik priznao ove zločine, ali je zbog zastarevanja krivični postupak morao da bude prekinut. Podnosilac predstavke se bezuspešno žalio zahtevajući novu odluku koja bi se odnosila samo na činjenicu da je krivično gonjenje zastarelo. Zatim je crkva takođe pokrenula postupak protiv podnosioca predstavke tokom kojeg je više puta citirana odluka javnog tužioca. Tokom crkvenog postupka Peltureau-Villeneuve je raščinjen, ali je tu odluku kasnije poništila njegova parohija. U svojoj odluci ESLJP je utvrdio da je pravo podnosioca predstavke prekršeno i da nije bilo opravdano što je javni tužilac, u svojoj odluci da obustavi postupak, potvrdio navode iz optužnice. Sud je takođe uzeo u obzir da je odluka javno objavljena i da je reputacija podnosioca predstavke ozbiljno narušena.

4.3. BÉDAT PROTIV ŠVAJCARSKE¹³⁹

U sledećem slučaju, podnosilac predstavke je naveo da mu je Federalni sud izrekao novčanu kaznu za objavljivanje poverljivih informacija iz krivične istrage, čime je povređeno njegovo pravo na slobodu izražavanja. On je tvrdio da Sud nije mogao da utvrdi da je osporeni članak imao ikakvog uticaja na suđenje i da princip pretpostavke nevinosti ne može da spreči pojedince da formiraju svoje mišljenje o slučaju pre završetka suđenja. ESLJP je presudio da su, iako je tačno da čl. 10 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda štiti pravo na slobodu izražavanja i pravo javnosti da zna, novinari morali da poštuju pravo na pravično suđenje, uključujući i pretpostavku nevinosti. Iako osporeni članak nije zauzeo poseban stav o krivici optuženog, njegovom senzacionalističkom prirodom, rugajućim tonom i načinom na koji je novinar istakao drskost optuženog, prekršena je pretpostavka nevinosti.

4.4. TOURANCHEAU I JULY PROTIV FRANCUSKE¹⁴⁰

U slučaju Tourancheau i July protiv Francuske, ESLJP je presudio da je uplitanje vlade koja privremeno zabranjuje objavljivanje članka koji obuhvata i krivični postupak čije suđenje je još u toku, bilo opravdano kako bi se zaštitilo pravo na

138 Videti: Peltureau-Villeneuve protiv Švajcarske, predstavka br. 60101/09, 21. januar 2015.

139 Videti: Bédât protiv Švajcarske, br. 56925/08, 29. mart 2016.

140 Videti: Tourancheau i July protiv Francuske, br. 53886/00, 24. novembar 2005.;

pretpostavku nevinosti optuženog. Činjenice da je članak bio očigledno pristrasan, da citirani proceduralni izveštaji nisu bili objektivni i da je novinar svoj članak zaključio navodeći da je jedan od optuženih kriv, su povredile pravo na pretpostavku nevinosti i na pravično suđenje. Stoga je ESLJP smatrao da su nadležni organi Francuske bili u pravu u svom obrazloženju i da je pravo na slobodu izražavanja novinara moralo da bude izbalansirano sa pravom na pravično suđenje.

4.5. *PINTO COELHO PROTIV PORTUGALIJE*¹⁴¹

U narednom slučaju, ESLJP nije proglasio krivim novinara za kršenje pretpostavke nevinosti optuženog. Zapravo, Sud je presudio da prikazivanje faksimila dokumenata, koji su bili relevantni tokom suđenja, u toku izveštavanja, nakon što je istraga završena, nije uticalo na pravo optuženog. Za razliku od drugih slučajeva kada su osporavane članke objavili novinari samo da bi zadovoljili radoznalost čitalaca, Sud je zaključio da novinarska reportaža nije bila pristrasna, istraga je bila završena u momentu objavljivanja i novinar nije pokazivao dokumente u cilju senzacionalizma, već samo sa pravom da obavesti javnost. Osim toga, ESLJP je naglasio činjenicu da je novinar ispravno koristio dokumente kako bi potkrepio informacije i potvrdio njihov kredibilitet i pouzdanost.

4.6. *VON HANNOVER PROTIV NEMAČKE*

Predstavka u slučaju *Van Hanover protiv Nemačke*¹⁴² podignuta je protiv odluke Saveznog ustavnog suda Nemačke kojom se odbija zahtev za zabranu objavljivanja fotografija princeze Karoline od Monaka sa svojom decom. Niži sudovi u Nemačkoj su zabranili objavljivanje spornih fotografija, navodeći da je potreba da se zaštiti privatnost dece veća od potrebe odrasle osobe. Međutim, Savezni ustavni sud Nemačke je zaključio da u ovom slučaju nije bilo kršenja prava na privatnost i da princeza kao javna ličnost mora da toleriše objavljivanje svojih fotografija na javnim mestima, čak i ako je ona prikazana usled dnevne rutine svog privatnog života, a ne dok obavlja službene dužnosti.

Odlučujući o predstavi u ovom predmetu, Evropski sud za ljudska prava je, međutim, zauzeo drugačiji stav, i zaključio da su paparaci fotografije zabeležene u atmosferi konstantnog uznemiravanja koje prouzrokuje osećaj mešanja u privatni život, pa čak i osećaj progona. Evropski sud za ljudska prava je zatim utvrdio kršenje čl. 8 i zaključio da javnost nije imala legitimni interes da sazna gde je podnosilac predstavke bila i kako se inače ponaša u svom privatnom životu, čak i ako se pojavljivala na javnim mestima. Svako, uključujući i poznate ličnosti, treba da ima „legitimno očekivanje“ da će njihov privatni život biti zaštićen.

141 Videti: Pinto Coelho protiv Portugalije, br. 28439/08, 28. jun 2011.;

142 Videti: Von Hannover protiv Nemačke, predstavka br. 59320/00, 24. jun 2004.;

4.7. *VON HANNOVER PROTIV NEMAČKE BR. 2*

Predstavka u slučaju *Van Hanover protiv Nemačke br. 2*¹⁴³ je podneta protiv odluke Saveznog ustavnog suda Nemačke kojom se odbija zahtev za zabranu objavljivanja fotografije princeze Karoline od Monaka zajedno sa člankom o lošem zdravlju njenog oca Princa Reinera III. U svojoj odluci u kojoj je utvrđeno da nije došlo do kršenja čl. 8 Konvencije ESLJP-a, Sud je smatrao da javne ličnosti ne mogu da uživaju istu zaštitu kao i obični građani, da to kako se lice ranije ponašalo ne može da bude osnov za uskraćivanje svake zaštite od objavljivanja fotografija, da kontekst u kojem se ljudi prikazuju na fotografijama koje se objavljuju može da ima presudan značaj, a način fotografisanja (uz prethodno odobrenje ili znanje ili prikriveno) može da bude relevantan i za donošenje odluke.

4.8. *AXEL SPRINGER AG PROTIV NEMAČKE*

Predstavka u slučaju *Axel Springer AG protiv Nemačke*¹⁴⁴ je podneta protiv odluke nemačkog suda kojim se zabranjuje objavljivanje članka o hapšenju poznatog nemačkog glumca zbog posedovanje kokaina, uzimajući u obzir stav da zbog niskog značaja krivičnog dela nema javnog interesa za dobijanje informacija o tom događaju. U svojoj odluci da je došlo do kršenja čl. 10 Konvencije ESLJP-a, sud je naglasio ulogu medija kao čuvara javnog interesa u demokratskom društvu i da su mediji dužni da objavljuju informacije i ideje o pitanjima od značaja za javnost, i da javnost ima pravo da ih dobije. Sud je takođe izjavio da za zaštitu garantovanu čl. 8, napad na nečiju reputaciju mora da dostigne stepen ozbiljnosti, tako da uživanje ovog prava stvarno bude ugroženo.

4.9. *DELFI AS PROTIV ESTONIJE*

Odluka kojom je ESLJP u slučaju *Delfi AS protiv Estonije*¹⁴⁵ utvrdio da odgovornost medijskih portala za komentare čitalaca ne predstavlja kršenje slobode izražavanja prema čl. 10 Konvencije ESLJP, je naišla na velike kritike. U odluci Evropskog suda za ljudska prava u slučaju *MTE protiv Mađarske*, posebna pažnja je posvećena činjenici da nametanje odgovornosti na internet portalu može da ima negativne posledice i da dovede do zatvaranja odeljka za ostavljanje komentara, što bi moglo da ima negativne posledice za slobodu izražavanja samih čitalaca. Iako ova odluka možda ne predstavlja značajno odstupanje od slučaja Delphi, slučaj MTE protiv Mađarske pokazuje da ESLJP još uvek nije rešio ovo pitanje na koherentan način kako bi napravio ravnotežu između slobode izražavanja i nje-

143 Videti: Von Hannover protiv Nemačke br. 2, predstavka br. 40660/08, 7. februar 2012.

144 Videti: Axel Springer protiv Nemačke, predstavka br. 48311/10, 7. februar 2012.

145 Videti: Delfi AS protiv Estonije, predstavka br. 64569/09, 16. jun 2015.

govih ograničenja. Prilikom donošenja odluke u predmetu Delphi, Sud je uzeo u obzir ekstremnu prirodu primedbi, činjenicu da su komentari, objavljeni u odgovoru na članak koji je izdao podnosilac predstavke na njihovom informativnom veb portalu sprovedeni na komercijalnoj osnovi, kao i nedostatak mera koje su podnosioci predstavke poduzeli da uklone uvredljive komentare bez odlaganja nakon objavljivanja i umerene sankcije koje su nametnute za podnosiocima zahteva (320 eura).

4.10. MTE PROTIV MAĐARSKE

Slučaj *MTE protiv Mađarske*¹⁴⁶ je bio prilika da ESLJP zauzme stav koji bi omogućio bolji balans između slobode izražavanja i njegovih ograničenja. Ova odluka, kojom se utvrdilo kršenje čl. 10 Konvencije ESLJP-a, zasnovana je na znatno drugačijoj činjeničnoj situaciji u odnosu na presudu u slučaju Delphi. Evropski sud za ljudska prava, imajući u vidu da su podnosioci predstavke tretirani kao mediji, izneli su važne razlike u vezi sa predmetom Delphi i citirali nedostatak profita kao motiv, kao i odsustvo govora mržnje. Zaključak Suda je bio da su komentari objavljeni na Internet portalu podnosioca predstavke, koji su se ticali zloupotrebe državnih agencija za nekretnine, opravdani i da je njihovo objavljivanje bilo u javnom interesu.

4.11. UREĐIVAČKI ODBOR PRAVOJE DELO I ŠTEKEL PROTIV UKRAJINE

U slučaju *Uređivački odbor Pravoje Delo i Štekel protiv Ukrajine*¹⁴⁷, sud je po prvi put priznao da se čl. 10 Konvencije tumači kao nametanje obaveze državama ugovornicama da stvore odgovarajući regulatorni okvir kako bi obezbedili delotvornu zaštitu slobode izražavanja novinara na Internetu. U ovom slučaju, podnosiocima predstavke je naloženo da plate naknadu za ponovno objavljivanje anonimnog teksta, koji je bio objektivno klevetnički i preuzet sa Interneta (sa uvodom označavajući izvor i distancirajući ih iz teksta). Takođe im je naloženo da javno demantuju i da se izvine – iako je ovo propisano zakonom.

U zakonu Ukrajine nije bilo pravne zaštite za novinare koji ponovo objavljuju sadržaj sa Interneta. Svaka mera koja ograničava pristup informacijama namenjenim javnosti mora da bude posebno opravdana ubedljivim razlozima.

146 Ibid.

147 Videti: Uređivački odbor Pravoje Delo i Shtekel protiv Ukrajine, predstava br. 33014/05, 5. maj 2011.

4.12. *STOL PROTIV ŠVAJCARSKJE*

Slučaj *Stol protiv Švajcarske*¹⁴⁸ se tiče novinara koji je novčano kažnjen zbog objavljivanja poverljivog izveštaja švajcarskog ambasadora u Sjedinjenim Američkim Državama o strategiji koju je švajcarska vlada trebalo da usvoji tokom pregovora sa Svetskim jevrejskim kongresom i švajcarskim bankama u vezi sa naknadom štete žrtvama holokausta iz fondova deponovanim u švajcarskim bankama. Veliko veće Evropskog suda za ljudska prava je utvrdilo da u načelu pravo na slobodu izražavanja štiti objavljivanje poverljivih materijala u slučajevima kada služi javnom interesu. Međutim, Sud je smatrao da otkrivanje delova izveštaja ambasadora ima negativne posledice na pregovore, naročito zbog članaka napisanih na izuzetno senzacionalistički način, koji su usledili nakon objavljivanja izveštaja. Sud je naveo da je novinar, podnosilac predstavke, morao da zna da je objavljivanje izveštaja krivično delo. Stoga, imajući u vidu relativno nisku novčanu kaznu, Sud nije pronašao da je njegovo pravo na slobodu izražavanja povređeno. Treba napomenuti da je pet sudija (od 17) izrazilo neslaganje sa presudom, smatrajući da se većina sudija, po njihovom mišljenju, nepotrebno fokusira na senzacionalističku prirodu članaka umesto na važnost pitanja od javnog interesa.

4.13. *TIMES 1 I 2 PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA*¹⁴⁹

U ovom slučaju Evropski sud za ljudska prava je zauzeo stav da je dužnost štampe da se pridržava principa odgovornog novinarstva, tj. utvrđivanja tačnosti objavljenih informacija (dobra vera, etika, pouzdane informacije), a još je strožije kada je reč o informacijama koje se bave događajima iz prošlosti i kod kojih nema hitnih pitanja. Ova obaveza je strožija kod internet arhiva koje predstavljaju glavni izvor obrazovanja i istorijskog istraživanja, nego kod vesti o aktuelnim pitanjima koja su po definiciji „kvarljiva roba“ (Times 1 i 2 protiv Ujedinjenog Kraljevstva).

148 Videti: Stoll protiv Švajcarske, predstavka br. 69698/01, 10. decembar 2007.

149 Videti: Times 1 i 2 protiv Ujedinjenog Kraljevstva, predstavke br. 3002/03 i 23676/03, 10. mart 2009.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

343.1(035)(0.034.2)

347.447.52:070(035)(0.034.2)

MONITORING suđenja u krivičnim postupcima :
priručnik za novinare / [priredio Milan Filipović].
– Beograd : Komitet pravnika za ljudska prava –
YUCOM, 2018 (Beograd : Dosije studio). – 23 cm

.....priručnik je nastao u okviru projekta
Osnaživanje izveštavanja o standardima
vlдавине права u Srbiji, Makedoniji, Albaniji,
Kosovu i Bosni i Hercegovini...” --> kolofon. –
Tiraž 100. – Napomene i bibliografske reference
uz tekst.

ISBN 978-86-83209-52-1

a) Кривични поступак – Мониторинг –
Приручници

b) Новинари – Одговорност – Приручници

COBISS.SR-ID 271516940

